

SETOMAA VALLA MEREMÄE-OBINITSA PIIRKONNA JA LUHAMAA NULGA
MILJÖÖVÄÄRTUSLIKE ALADE UURING
Võru maakond

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

Tellijä: Setomaa Vallavalitsus
Aadress: Pikk tn 12, 64001 Värška

Koostaja: Maie Kais Projekt OÜ
Registrikood: 11362947
Aadress: Kajaka tn 13, 80015 Pärnu
Tel: +372 56919981
kaisprojekt@gmail.com

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	2
2. VÕRU MAAKONNAPLANEERINGU SEISUKOHAD	3
3. UURINGU TEOSTAMISE METOODIKA. ETTEPANEKUD	3
4. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MÕISTE UURINGUS	4
5. MÄLESTISED MILJÖÖALADEL JA LÄHIÜMBRUSES. TSÄSSONAD	4
6. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKUD ALAD	
6.1 OBINITSA	7
6.2 MIIKSE	14
6.3 VÖMMORSKI	21
6.4 KÜLLÄTÜVÄ	27
6.5 VINSKI	34
6.6 TIIRHANNA	40
6.7 UUSVADA-PLIIA	46
6.8 TOBROVA-LEPÄ	53
6.9 MEREKÜLÄ	60
6.10 TÄÄGLOVA	66
6.11 TSEREBI	72
6.12 NAPI	78

1. SISSEJUHATUS

Käesolev miljööväärtuslikke alasid käsitlev uuring on koostatud Setomaa vallale koostatava üldplaneeringu täiendamiseks. Varasemalt on koostatud miljööväärtuslike alade teemaplaneeringud Mikitamäe ja Värskas vallale.

Setomaa vald moodustati 2017.aastal Mikitamäe, Meremäe ja Värskas valla ühinemise teel. Praegu Setomaa koosseisu kuuluv Luhamaa nulk oli enne 2017. aastat Misso valla osa. Rahvaküsitluse tulemusel liideti Luhamaa nulk Setomaa vallaga ja Setomaa vald jäi Võru maakonna osaks. Piirkonna põneva omapära säilitamiseks on vaja hoida väärtusliku miljööga külasid ja üksikobjekte, milleks omakorda on vajalik suunata planeeringu- ja ehitustegevust nendel aladel.

Uuringu eesmärgiks on täpsustada Võru maakonnaplaneeringus määratletud miljööväärtuslike alade vastavust miljööväärtuslikkuse mõistele ning piiritleda alad. Samuti maakonnaplaneeringus käsitlemata, kuid miljööväärtuslikkuse mõistele vastavate alade kaasamine uuringusse.

Käesoleva uuringu koostamisel täpsustati miljööväärtuslike alade arv, piiritleti alad ning määratleti nende planeerimis- ja hoonestamistingimused.

Uuringu üheks eesmärgiks on miljööväärtuslike alade väärtuse teadvustamine kohalike elanike seas. Kui kohalik elanik väärtustab teadlikult oma elukeskkonda, oskab ta seda ka paremini säilitada ja kaitsta ebasobivate mõjutuste eest.

Uuring on aluseks ja abiks vallavalitsusele miljööväärtuslike alade arendamisel, Setomaa omapära säilitamisel ning selle tutvustamisel külalistele. Käesolevale uuringule toetudes on ka võimalik taotleda külade hoidmiseks ja hooldamiseks suunatud fondidest toetusi külade väärtuste säilitamiseks ja külaelu arendamiseks.

2. VÕRU MAAKONNAPLANEERINGU SEISUKOHAD

Võru maakonnaplaneering on kehtestatud Riigihalduse ministri 13.04.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/81. Selle kohaselt on maakonnas määratletud väärtuslikud maastikud, rohevõrgustik ja puhkealad, nende hooldus- ja kaitsetingimused ning kultuuripärandi kaitsetingimused.

Miljööväärtuslike aladena on maakonnaplaneeringus märgitud Miikse, Meremäe, Obinitsa, Tiirhanna, Vinski, Võmmorski, Tsirgu, Merekülä, Uusvada-Pliia, Tobrova-Lepä ja Küllätüvä ning Tserebi küla. Maakonnaplaneering ei põhjenda miljööväärtuslike alade valikut, ei määratle alade piire ega kirjelda alasid.

3. UURINGU TEOSTAMISE METOODIKA. ETTEPANEKUD

UURINGU TEOSTAMISE METOODIKA

Uuringupiirkonna miljööväärtuslike alade kindlakstegemine, vaatlemine, fotografeerimine, andmebaasidega tutvumine, kirjeldamine, kasutus- ja laiendustingimuste määramine on kompleksne töö, kus erinevad tegevused on üksteisega läbi põimunud. Nõnda ei saa nimetatud tegevusi kindlalt ajaliselt järjestada. Setomaa Meremäe ja Obinitsa piirkonna ning Luhamaa nurga vastava teema läbitöötamisel on aluseks olnud loogiline tegevuskava, kus vastavalt vajadusele mõned tegevused perioodiliselt korduvad. Töö teostamisel on pidevalt olnud abiks teemaga seotud kirjandus.

Tegevused uuringu läbiviimisel

- Piirkonnaga seotud olemasolevate planeeringute analüüs
- Ehtisregistri andmete sidumine uuringuga
- Olemasoleva kaardimaterjali analüüs ja väljavõtted
- Maakonnaplaneeringu kohaste miljööaladega tutvumine kohapeal, analüüs (korduv)
- Maakonnaplaneeringuga määratlemata võimalike miljööaladega tutvumine kohapeal, analüüs (korduv)
- Kohtumised kohalike elanikega, töö tutvustamine ja arutelud
- Miljööväärtuslike alade lõplik valik, piiride määratlemine ja kirjeldamine
- Alade planeerimis- ja hoonestamispõhimõtete ja soovitude koostamine

Uuringu käigus teostatud vaatluste, analüüsi ja omavahelise võrdlemise tulemusena on käesoleva tööga määratletud Setomaa valla Meremäe ja Obinitsa piirkonna miljööväärtuslikeks aladeks Obinitsa, Võmmorski, Miikse, Küllätüvä, Vinski, Tiirhanna, Merekülä, Uusvada-Pliia, Tobrova-Lepä ning Tääglova külad. Luhamaa nurga

miljööväärtuslikeks aladeks on määratletud Napi ja Tserebi külad. Ettepanek on Võru maakonnaplaneeringuga määratud miljööväärtuslike alade hulgast välja arvata Meremäe ja Tsirgu külad ning lisada Tääglova ja Napi külad.

4. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MÕISTE UURINGUS

Miljööväärtuslike piirkondadena käsitletakse alasid, kus on ajalooliselt välja kujunenud küla või osa külast (külatuumik), kus külatänav(ad) koos selleäärse hoonestuse, hoonete detailide, haljastuse, piirete ja muu iseloomulikuga moodustavad ühtse kindlatele kriteeriumitele vastava ala, mis väärib säilitamist ja hoidmist.

5. MÄLESTISED MILJÖÖALADEL JA LÄHIÜMBRUSES. TSÄSSONAD

5.1 MÄLESTISED

Muinsuskaitseameti registri kohaselt pole vaadeldavatel aladel ehitismälestisi.

Ajaloomälestistena on Meremäe ja Obinitsa piirkonnas ning Luhamaa nurgas arvel

- Luhamaa kalmistu (reg nr 5716)
- Obinitsa kalmistu (reg nr 5711)
- Meeksi kalmistu (reg nr 5709).

Arheoloogiamälestistena on arvel

- Kalmistud Napi külas (reg nr 13621), Tserebi külas (reg nr 13619), Küllätüvä külas (reg nr 13533), Miikse külas (reg nr 13538), Helbi külas (reg nr 13518)
- Kääpad Võmmorski külas (reg nr 13609-13606), Obinitsa külas (reg nr 13577-13541), Küllätüvä külas (reg nr 13536-13534)
- Asulakoht Võmmorski külas (reg nr 13604), Tiirhanna külas (reg nr 13599), Uusvada külas (reg nr 13598), Tobrova külas (reg nr 13596), Miikse külas (reg nr 13537), Hilana külas (reg nr 13520)
- Vastseliina linnuse kultuurikiht Miikse külas (reg nr 13603)
- Ohvriallikas Lepä külas (reg nr 13594)
- Ohvrikivi „Jaanikivi“ Miikse külas (reg nr 13539)
- Lohukivi Helbi külas (reg nr 13519)
- Žalnik Obinitsa külas (reg nr 13579, 13578)

Mälestiste olemasolu iseenesest ei mõjuta miljööväärtuslikku ala. Mälestiste olemasolu, asukohta ja muinsuskaitse sätestatud piirangutega tuleb arvestada miljööalal toimuvate ja kavandatavate tegevuste käigus.

Lisaks on Setomaa vallas registreeritud neli XX sajandi arhitektuuripärandi objekti:

- Kalju talu Obinitsa külas (reg nr 2109) 1900- 1932
- Piusa piirivalvekordon Võmmorski külas (reg nr 2110) 1920-1930
- Obinitsa paisjärve ülemjooks Obinitsa külas (reg nr 2111) 1960
- Meremäe vallamaja Meremäe külas (reg nr 2112) 1932

5.2 TSÄSSONAD

Setomaa tsässonad – väikesed õigeusu külakabelid – on Setomaa traditsiooniliste külamaastike lahutamatu osa. Kohaliku rahva poolt omaalgatuslikult püstitatud väikesed pühakojad on pühendatud kindlale pühakule või kirikupühale, mille järgi tsässon on ka nime

saanud. Enamasti on see väike akendeta, lahtise katustatud eeskojaga ristpalkhoone. 1920.-1930. aastatel löödi paljud tsässonad väljast üle laudvoodriga.

Küllätüvä tsässon (Nahtsi tsässon) on suurim Eesti Vabariigi territooriumile jääv kivitsässon. Ehitatud aastatel 1925-1928 varasema lagunenud tsässona asemele (remonditud 1990-ndate keskpaigas). Heas seisukorras, paikneb keset küla.

Miikse Jaanikivi tsässon paiknes Miikse Jaanikivi juures. Ehitati 1920-ndatel aastatel. Tsässon oli halva ehituskvaliteediga ja lammutati 1950-ndatel aastatel. Kokku on olnud Miikses 3 tsässonat.

Uusvada tsässon (Nahtsi, Anastassia tsässon) on viilkatusega ristpalkhoone. Ehitatud tõenäoliselt 1698. aastal (viimane remont 2008-2009). Algselt voodrilaudiseta, hilisemalt kaetud kitsa rõhtlaudisega. Heas seisukorras, paikneb keset küla.

Vömmorski vana tsässon (suvistepühi ehk nelipühi tsässon) paikneb Niitsiku-Vömmorski ja Kääpa-Petseri maantee ristumiskohal. Ehitatud umbes 1911. aastal (väidetavalt varem). Tsässon võeti 2010. aastal renoveerimiseks lahti ja taastati 2013. aastal. Keskmises seisukorras.

Võmmorski uus tsässon (nelipühade ehk suvistepühade tsässon) pühitseti 1999. aasta augustis. Paikneb Võmmorski maantee ristil, vanast tsässonast üle tee. Männipuidust freespalkehitis, sindelkatus. Keset katust puidust tornil sibulkuppel. Heas korras.

Obinitza tsässon (paasapüha tsässon) paikneb Obinitza muuseumitarõ kõrval. Ehitatud 2007. aastal. Ehitatud tahumata männipalkidest, otsaviilul püstlaudis. Kaetud laastukatusega. Heas seisukorras.

Tobrova tsässon (paasapüha tsässon) paikneb Koplioja maaüksusel (tuntud Luikjärve taluna). Ehitatud umbes 1930-ndatel aastatel. Kuusepalgist ristpalkehitis. Laastukatus, katuseharjal sepistatud rist. Korrastatud, väga heas seisus.

6.1 OBINITSA KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.1.1 ASUSTUSE AJALOOST *kogumiku Setomaa 2 andmetel*

Keskmine rauaaeg ja Viikingiaeg (450-1050 pKr) – kääbaskalmistu, üks kolmest Setomaa suuremast põletusmatustega kääbaskalmistust (vähemalt 50 kääbast), keraamika- ja ehteleiud, relvaid Obinitsa küla põhjapiirilt

Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – asulakoht, ümaržalnikud* varasema kääbaskalmistu serval

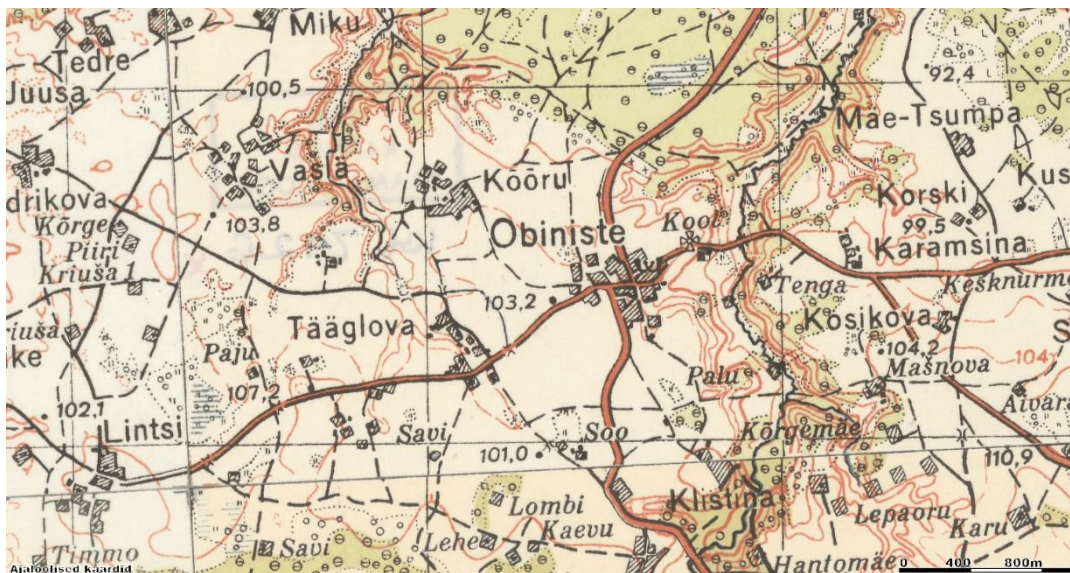
Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht, keraamika leiud.

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht, kultuurikiht. 1652. aastal on Obinitsa küla mainitud kui etnograafilist seto asuala. 1904. aastal moodustati Obinitsa õigeusu kogudus ja pühitseti kirik (praegune Issanda Muutmise kirik ehitati 1952. aastal). 1890 (1892). aastal hakkas tööle Obinitsa kaheklassiline kirikukool.

* žalnik – kurbuse, leina, surma ja kalmetega seonduvast sõnatüvest *žal*. Kääbas, kuhu hakati matma seoses üleminekuga põletusmatusest laibamatusele

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.1.2 OBINITSA miljööväärtuslik ala
Mokroluga nulk

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Obinitsa küla miljööväärtuslikule alale avaneb vaade kolmelt külla sissesõiduteelt – Järve teelt, Võro teelt ja Külaveere tänavalt. Kuna küla vanem osa asetseb Obinitsa paisjärve oru kohal kõrgemal, on avatud vaade oru põhjast järve äärest. Iseloomulikud vaated avanevad mööda külatänavaid liikudes.
Küla tüüp	Sumbküla
Hoonestatud kinnistud alal	Järve tee 8/Treiali (46001:001:0113); Muuseumi tn 7 (46001:001:1681);

	Muuseumi tn 5/Lõhmuse (46001:001:1751); Kesktnav 20 (46001:001:0305); Kesktnav 18/Tarro (46001:001:1391); Kesktnav 16 (46001:001:0308); Kesktnav 14/Kuhja (46001:001:1070); Vanaküla tn 6/Rosoo (73201:001:0096); Muuseumi tn 1/Sarapuu (46001:001:1400); Muuseumi tn 3/Tedre (46001:001:1320); Vanaküla tn 1/Masti (46001:001:0304); Vanaküla tn 2/Lillmaa (46001:001:0900); Vanaküla tn 3/Mägiste (46001:001:1420); Vanaküla tn 4/Küti (46001:001:1080); Vanaküla tn 5/Kase (46001:001:1090); Muuseumi tn 4/Tooma (46001:001:0119); Muuseumi tn 6/Müürimäe (46001:001:1801); Muuseumi tn 8/Ilvese (46001:001:1110); Muuseumi tn 10/Seto muuseumitarõ (46001:001:0360); Muuseumi tn 12/Vahermetsa (46001:001:0950); Muuseumi tn 14/Piilingi (46001:001:0020); Külaveere tn 3 (46001:001:0604); Külaveere tn 4 (46001:001:1781); Külaveere tn 6 (46001:001:0111); Võro tee 3 (46001:001:2270); Võro tee 5; Kesktnav 17(halduspiiri tähis 46001:001:0018)/Hõpõkuusõ (46001:001:0236)
Hoonestuse paiknemine alal	Talud koosnevad elumajast ja tavaliselt mitmest kokku või lahku ehitatud kõrvalhoonest. Elamu ja kõrvalhooned moodustavad oma paigutusega enam või napimalt suletud taluõue. Elamu võib paikneda nii külatänava ääres kui ka õue sügavuses, risti või paralleelselt tänavaga.
Teed/tänavad	Küla läbivad mustkattega Vastseliina-Meremäe-Kliima kõrvalmaantee ja Kääpa-Obinitsa-Võmmorski-Petseri kõrvalmaantee. Külatänavad on osaliselt mustkattega, osaliselt kruusateed.
Hoonete iseloom	Peaaegu kõik hooned on ühekorpuselised palkehitised, elamud kas üleni või osaliselt laudisega (silikaatkiviga) vooderdatud. Ühel juhul on tegemist uhkema, mansardkorrusega elamuga. Kõrvalhoonete seas esineb saviseintega ehitisi. Katused on tavaliselt 45° (±paar kraadi) kaldega. Aknad on sisemise püst- ja rõhtsa jaotusega, originaalis puitraamides, esineb plastikraamidega aknaid. Katusekatteks plekk, eterniit, ruberoidplaat.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1889- Muuseumi tn 6 elamu, küün, laut ja ait 1900 – Kesktnav 18 ait, Külaveere tn 3 laut, Kesktnav 17 Seto Ateljee 1910 – Vanaküla tn 3 elamu, laut-küün ja ait-kuur, Külaveere tn 3 ait 1915 – Muuseumi tn 12 elamu 1916 – Muuseumi tn 10 muuseum

	1918 – Muuseumi tn 7 elamu, küün-kuur ja abihoone; Muuseumi tn 3 elamu, kuur-küün ja küün-ait 1920 – Järve tee 8 tall, küün, kuur ja ait 1922 – Muuseumi tn 8 abihoone-kuur 1926 – Muuseumi tn 4 elamu ja laut-küün 1929 – Kesktänav 20 rahvamaja, 2 aita ja 3 kuuri, 1930 – Vanaküla tn 1 elamu 1935 – Vanaküla tn 1 laut ja kõrvalhoone 1958 – Järve tee 8 elamu, Külaveere tn 6 elamu 1964 – Kesktänav 18 elamu 1974 – Kesktänav 16 elamu 1977 – Muuseumi tn 8 elamu 1985 – Vanaküla tn 5 elamu, majandushoone ja saun 2008 – Muuseumi tn 5 elamu Hoonete seisund sõltub osaliselt vanusest. On nii täiesti lagunenud majapidamisi kui ka jõukohaselt korrastatud talusid.
Piirded	Traditsioonilist kõrget plankaeda ja -väravaid on vähe säilinud (Taarka Tarõ). Iseloomulik on madal lippaed või siis piirete puudumine üldse. Mõnel juhul traatvõrkaed.
Haljastus, looduslik keskkond	On viljapuuaedu, kõrghaljastust ja põõsaid. Haljastuse iseloom on kohati kaootiline.
Tsässon	Obinita tsässon (paasapüha tsässon) paikneb Obinita muuseumitarõ kõrval. Ehitatud 2007. aastal. Ehitatud tahumata männipalkidest, otsaviilul püstlaudis. Kaetud laastukatusena. Heas seisukorras.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Ala lähinaabrusesse jäävad ajaloomälestis Obinita kalmistu (reg nr 5711); arheoloogiamälestised kääpad (reg nr 13541-13577); žalnik (reg nr 13578, 13579). XX sajandi arhitektuuripärandi objektina on alal registreeritud Obinita paisjärve ülemjooks

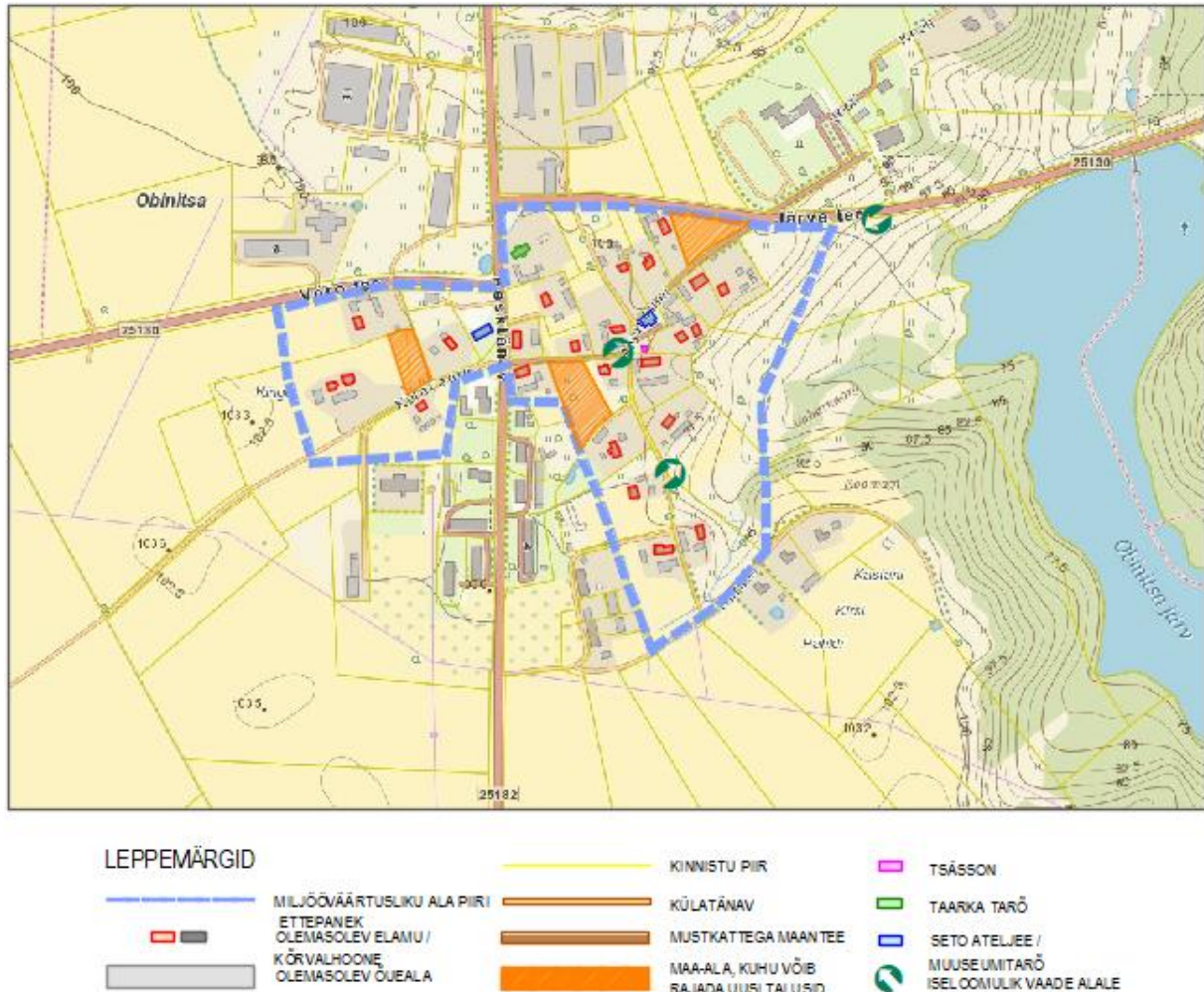
Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.1.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Tihe külatuumik külatänavate, talude ja haljastusega
- Maailine Obinitsa paisjärve oru nõlv ja selle üleminek külakeskkonnaks
- Põhiliselt eelmise sajandi esimesest poolest pärit viilkatustega hoonestus moodustab ansambli
- Kõrghaljastus koos viljapuuadadega
- Suurepärased vaated mööda külatänavaid liikudes
- Üksikute hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid (aknad, laudvoodri-, räästalahendused)

6.1.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla miljööväärtuslik ala on hästi vaadeldav külla sissesõitudel, Obinitsa paisjärve orunõlvalt ja külatänavatel liikudes, kaugvaated külale säilitada.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada.

- Miljööväärtuslikul alal teha hooldusraiet võsastunud maatükkidel.

Külatee ja külatänav

- Hoida korras väljakujunenud olemasolevad tiheda hoonestusega külatänavad.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsippe.
- Möödapääsmatu lammutamisvajaduse puhul näha uus hoone ette samasse asukohta võimalikult samas mahus ja sama arhitektuurse käsitlusega.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada laiendatava hoone põhimahtu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Keskkonda sobimatud olemasolevad juurdeehitised² näha ette perspektiivselt rekonstrueerida või lammutada.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Rekonstrueerimisel avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Obinitsa küla miljööväärtuslikul alal ette näha Võro tee ja Külaveere tänava vahele, Järve tee ja Muuseumi tänava vahele ning Muuseumi tänava äärde. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m²
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsippe nagu hoonete paiknemine krundil (elamu asukoht, kõrvalhoonete olemasolu).

- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb iseloomulike näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Piirdeaiaid on tavaliselt lihtsad puidust plank- või lippaiaid samast materjalist väravatega puitpostidel. Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külla sobivad väljakujunenud kõrgusega ja kõrgete väravatega puitlipp- või plankpiirdeaiaid, ka horisontaalne lattaed.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähikümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale

² keskkonda sobimatu olemasolev juurdeehitis – sobimatud proportsioonid, vale materjali- ja värvikasutus või vale paigutus tänava ja olemasoleva hoonestuse suhtes

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külates on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknaid on valmistatud puidust ja puitraamidega

6.2 MIIKSE KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.2.1 ASUSTUSE AJALOOST *kogumiku Setomaa 2 andmetel*

Keskmine rauaaeg ja Viikingiaeg (450-1050pKr) - aardeleid

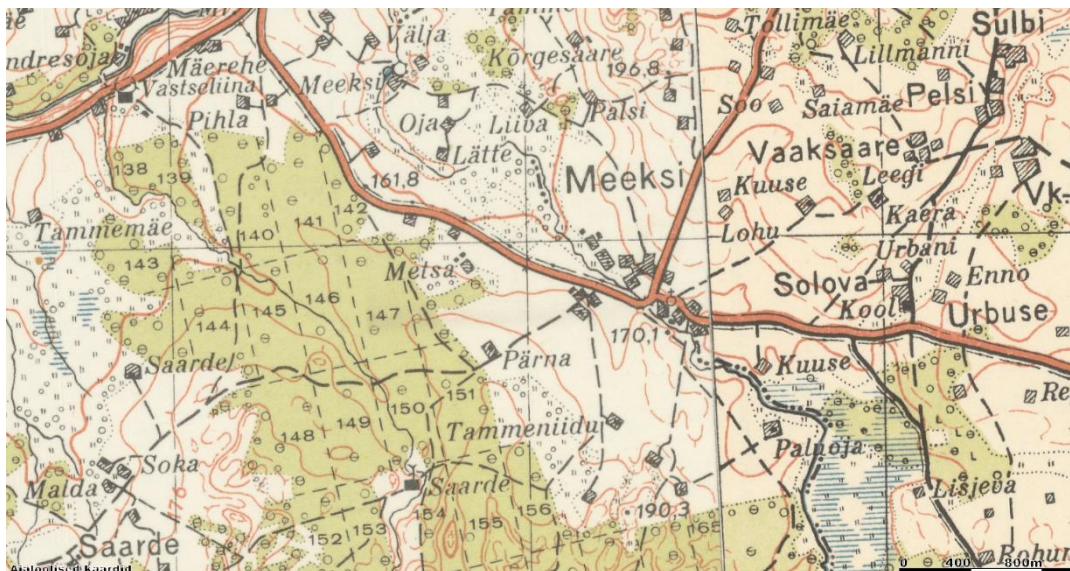
Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – kalme, asulakoht

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht, keraamika leiud, külakalmistu. 1341. aastal on küla nime ja Miikse oja esmakordselt kirjalikes allikais mainitud, 1342. Miikse lahing (Liivimaa väed purustasid Pihkva salga)

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht. Petseri kloostri arhiivi dokumentides mainitakse Miikse küla 1626. ja 1652. aastal. Rootsi Vastseliina piirkonna kaartidel aastaist 1681-1684 on märgitud Miikse oja ja Miikse küla, kus asus Vene saadikute maja.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

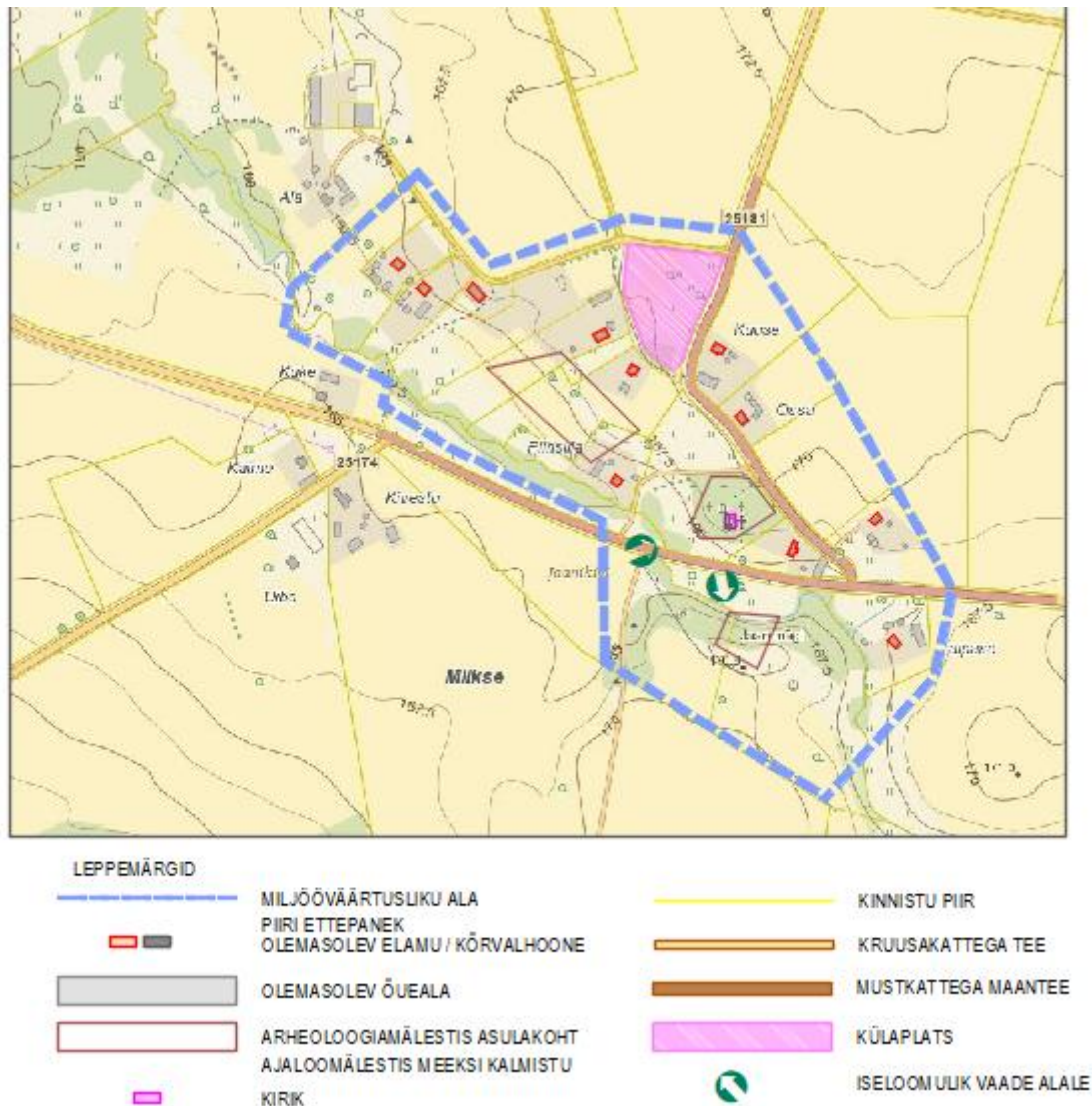
6.2.2 **MIIKSE** miljööväärtuslik ala
Vaaksaarõ nulk

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Küla tuumik paikneb Miikse oja paremkaldal oja ja Meremäe-Miikse maantee vahel. Vaade alale avaneb Meremäe-Miikse maanteelt ja külatänavatelt. Orus voolava oja kaldal kasvavad puud ja põõsad varjavad vaate külale Vana-Vastseliina-Panikovitsi maanteelt, vaade kalmistule ja kirikule on siiski avatud.
Küla tüüp	Tänavküla (kodarküla)

Hoonestatud kinnistud alal	Talpase (46002:002:0253); Ossa (46002:002:0009); Kuuse (46001:001:0589); Ees-Jalaja (46001:001:0514); Jalaja (46002:002:0249); Kaare (46001:001:0461); Lätteoja (46002:002:1481); Uue-Kaimi (73201:001:0176); Piirisilla (46002:002:0306); Kase (46001:001:0506) +1 katastritunnuseta
Hoonestuse paiknemine alal	Hoonestus paikneb seto küla kohta suhteliselt hõredalt. Osal taludest 1-2 kõrvalhoonet, mõnel juhul enam, kokkuehitatult. Küla keskmes on kirik koos kalmistuga.
Teed/tänavad	Ala piirneb Vana-Vastseliina-Panikovitsi mustkattega kõrvalmaanteega. Küla läbib Meremäe-Miikse mustkattega kõrvalmaantee
Hoonete iseloom	Elamud palkkonstruktsioonis, enamasti kaetud horisontaalse puitlaudisega. Kõrvalhooned palkidest, osaliselt kõrge maakivivundamendiga või osaliselt üleni maakivist. Katused eterniit, ruberoid või sindel (laast). Õigeusu kiriku katus valtsplekist. Aknad enamasti kahe või kolme püstjaotusega.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1918 – Lätteoja laut ja ait 1930 – Ossa ait, laut ja küün 1936 – Kuuse elamu, ait ja saun 1940 – Lätteoja küün 1952 – Miikse kirik 1955 – Ossa laut, küün ja kuur 1957 – Talpase elamu, saun, ait-kuur ja laut-küün 1958 – Ossa elamu 1960 – Piirisilla elamu ja kõik kõrvalhooned 1965 – Lätteoja elamu Hoonestus on korrastatud ja suhteliselt heas seisundis.
Piirded	Piirded enamasti kas puuduvad üldse või on tegemist suhteliselt madala lippaiga. Mõnel juhul ka võrkaed.
Haljastus, looduslik keskkond	Küla lõunapiiril voolab Miikse oja. Küla ilmestab kõrghaljastusega kalmistu koos puukirikuga. Meremäe-Miikse tee ääres korrastatud külaplats.
Tsässon	Miikse Jaanikivi tsässon paiknes Miikse Jaanikivi juures. Ehitati 1920-ndatel aastatel. Tsässon oli halva ehituskvaliteediga ja lammutati 1950-ndatel aastatel. Kokku on olnud Miikses 3 tsässonat.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Alale jäävad ajaloomälestis Meeksi kalmistu (reg nr 5709); arheoloogiamälestised kalmistu <i>Pühakivi mägi</i> (reg nr 13538) ja asulakoht (reg nr 13537); samuti ohvrikivi „Jaanikivi“ (reg nr 13539); Vastseliina linnuse kultuurikiht Miikse külas (reg nr 13603)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.2.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Miikse oja kõrgel kaldal asetsev küla tuumik koos kiriku ja kalmistuga
- Orus voolav Miikse oja koos kõrghaljastusega oja kallastel
- Suur hooldatud külaplats kiige ja teadete tahvliga
- Viilkatustega taluhoonestus koos põlispuudega

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

6.2.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Vaade alale avaneb Meremäe-Miikse maanteelt ja külatänavatelt. Orus voolava oja kaldal kasvavad puud ja põõsad varjavad vaate külale Vana-Vastseliina- Panikovitsi maanteelt, vaade kalmistule ja kirikule on siiski avatud. Selle vaate peaks hoidma avatuna.
- Küla hoonestust ei saa tihendada kalmistu sanitaarkaitsetsooni tõttu, seega uued ehitised ei saa muuta ala vaadeldavust.
- Miljööväärtusliku ala lähiümbrusse täiendavat kõrghaljastust mitte kavandada, üksikud suured külatänavaa ääres ja õuedes kasvavad põlispuud ja puudegrupid säilitada.

Külatee ja külatänav

- Külatänavad säilitada olemasoleval kujul.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö taastamise seisukohast on oluline olemasoleva hoonestuse säilitamine ja tihendamine ajalooliselt väljakujunenud viisil¹.
- Ebaõnnestunud arhitektuurse lahendusega² hoonete osas on soovitatav näha ette nende perspektiivne ümberehitamine keskkonda sobivalt.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda keskkonda sobivate olemasolevate hoonete kujundusvõttest, järgides olemasoleva vana hoonestuse vormi ja fassaadikäsitlust.
- Valdavaks elamutüübiks on eraldiseisev seto 1-1,5-korruseline elumaja katusekaldega ca 45°, palkseinte ja laastu- (sindel-) või laineplaadist katusega.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregaatide (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Täiesti sobimatud juurde- ja ümberehitused tuleb perspektiivselt rekonstrueerida või lammutada.
- Kõigi juurdeehitus- ja rekonstrueerimistööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Nii olemasoleva kui ka uusehituse puhul kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu maakivi, puit, savikivi.
- Vältida sünteetilisi materjale ja moodsaid konstruktiivseid lahendusi, mis ei sobi olemasolevasse miljösse.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (variant sindel), sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Avatäited puidust, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid ja muud detailid soovitatavalt vastavad alal olemasolevatele ajalooliselt väljakujunenud detailidele.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda

- Miikse küla miljööala asub tervikuna kalmistu sanitaarkaitsetsoonis, mistõttu uusi elamuid alale planeerida pole lubatud.
- Olemasolevatel kinnistutel uute kõrvalhoonete paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipe nagu hoonestuse tihedus, hoonete arv ja paiknemine krundil, majapidamiste orientatsioon külatänaval suhtes.
- Hoonete arhitektuurne ja plaanilahendus peaks lähtuma ajaloolisest olemasolevast külaarhitektuurist. Järgida külale iseloomulikku elamute ja kõrvalhoonete katusekaldeid ja katuse kuju, hoonete kõrgusi, akende ja uste paigutust fassaadidel.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Piirdeaiad on külas levinud vaid osaliselt – külatee ääres. Kaugemal paiknevatel majapidamistel piirdeaiad kas puuduvad või on olemas osaliselt.
- Piirdeaiad on tavaliselt lihtsad puidust plank- või lippaiad või ka horisontaalsed lattaiaid samast materjalist väravatega puitpostidel. Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali ja ehitusviisi, mitte kasutada imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külla sobivad väljakujunenud kõrgusega 1,2 – 1,5m kõrgused puitlipp- ja plankaiad, ka horisontaalne lattaed või roigasaed.
- Väärikas ja elujõuline kõrghaljastus, mis enamasti talupiiride ääres ja taluõuedes, säilitada. Haljastuse traditsiooniline ja kindel osa on ka küla viljapuuaiad.
- Säilitada ja täiendada kõrghaljastust külas traditsioonilisel viisil – taluõuedes ja taluteede ning –piiride ääres. Kasutada alal levinud puudeliike.

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil - silmas on peetud eelmise sajandi esimesel poolel olnud külastruktuuri ja tihedust ning kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kas kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil või lihtsalt mitmest hoonest koosnevat majapidamist, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev

² ebaõnnestunud arhitektuurne lahendus – üldisest arhitektuursest pildist erineva ja disharmoonilise kõrguse, katusekalde, juurdeehituse, katuse väljaehituse või detailidega hoone arhitektuurne lahendus

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindel); ukSED ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega.

6.3 VÖMMORSKI KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.3.1 ASUSTUSE AJALOOST *kogumiku Setomaa 2 andmetel*

Keskmine rauaaeg (450-1050) - kahe kääbaskalmistu asukoht

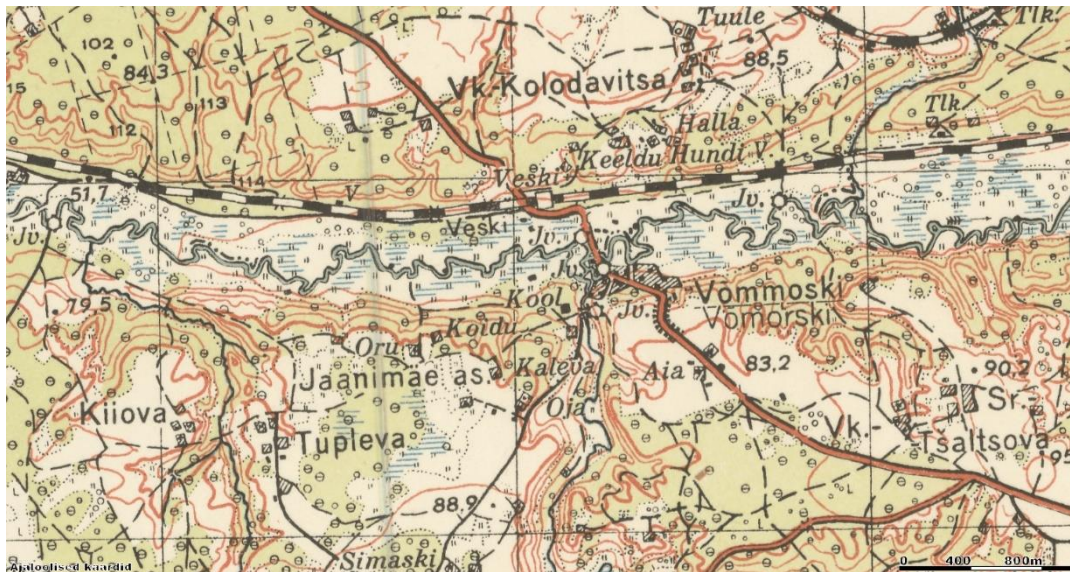
Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – asulakoht

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht ja keraamika leiud

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht kultuurileidudega. 1652. aastal on mainitud küla kui etnograafilise seto asuala küla, 1796. aastal märgitakse küla esmakordselt kaardil.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

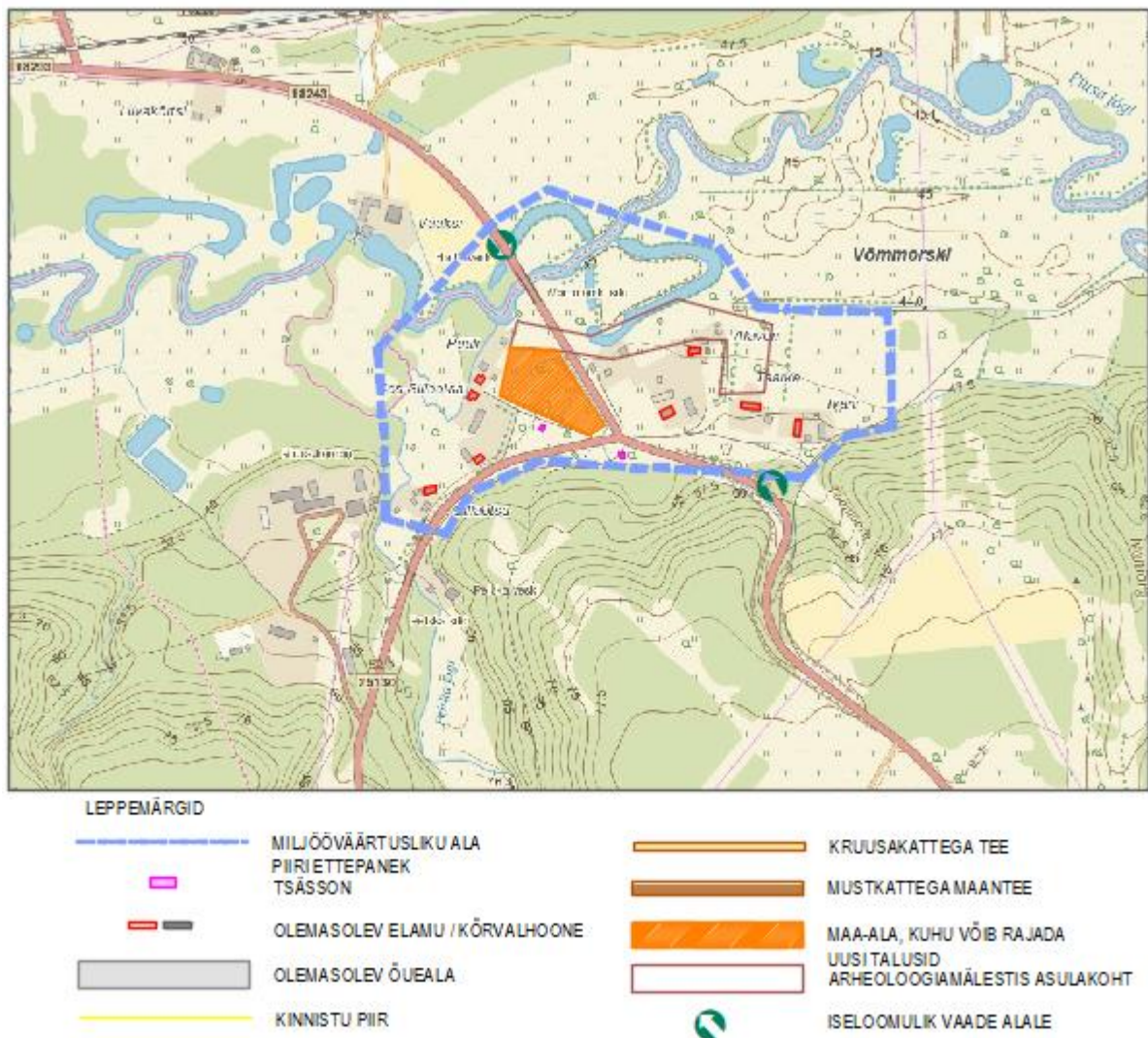
6.3.2	VÕMMORSKI miljööväärtuslik ala Üle-Pelska nulk
--------------	---

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Küla paikneb loogelise Piusa jõe orus. Lõunast piirab küla Kääpa-Obinitša-Võmmorski- Petseri maantee ja kuplistik selle taga, läänest Pelska jõgi, mis suubub Piusa jõkke. Vaade külale avaneb kolmest küljest maanteed mööda Piusa jõe orgu laskudes. Maastik on maaliline ja vahelduv.
Küla tüüp	Sumbküla (kodarküla)
Hoonestatud kinnistud alal	Uue-Tsässona (73201:001:0001); Suvijõe (46001:002:0003); Prantsunõlva (46001:002:0040); Alaveri (46001:002:1001); Taarka (46001:002:0254); Ivani (46001:002:0690); Püüli (46001:002:0651); Jõekalda (46001:002:1080); Ees-Sillaotsa (46001:002:1291); Sillaotsa (46001:002:1311); Vana-Tsässona (46001:001:0536)
Hoonestuse paiknemine alal	Kinnistul elamu ja 1-4 kõrvalhoonet. Väike saun (olemasolul) paigutatud eemale, võimalusel tiigi või jõe äärde. Ivani kinnistul suletud taluõu, ülejäänud kinnistutel hoonestus vabas asetus. Elamu on paigutatud kas kinnistu esipiirile või tagasiastega. Külas kaks tsässonat.
Teed/tänavad	Niitsiku-Võmmorski tee ja Kääpa-Obinitša-Võmmorski-Petseri tee on mustkatttega kõrvalmaanteed. Taludeni viivad külasisesed katteta teed.
Hoonete iseloom	Vaadeldaval alal on kõik hooned palkkonstruktsioonis. Hooned ühekorrukselised, ca 45° katusekaldega. Uuemad elamud on kaetud rõht- või erandjuhtudel püstlaudisega, esineb tüüpilist

	seto nurgalahendust*. Aknad puitraamidega, sisemise jaotusega. Katusekate eterniit või laast (uuel tsässonal sindel).
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1900 – Ivani saun ja laut-küün 1910 – Ivani elamu 1918 – Alaveri elamu, laut, küün ja saun, Taarka elamu 1920 – Sillaotsa elamu ja laut-küün 1925 – Jõekalda elamu 1926 – Püüli elamu 1927 – Taarka laut-küün 1929 – Püüli laut 1936 – Ivani ait 1944 – Prantsunõlva laut-küün 1945 – Jõekalda laut-küün 1948 – Prantsunõlva elamu 1949 – Prantsunõlva majandushoone Vana ja uue tsässona kohta registris andmed puuduvad. Hoonestuse seisund sõltuvalt vanusest ja hooldusest erinev. On väga lagunenenud majapidamisi (reeglina tühjad), aga ka hästi hooldatud talusid, kus sees elatakse.
Piirded	Traditsioonilised piirded peaaegu puuduvad. Säilinud üksikud elemendid (Taarka talu värav). Esineb võrk- ja haljaspiiret, või puuduvad piirdeaiad täielikult.
Haljastus, looduslik keskkond	Tooni annavad vanad viljapuuaiad. Küla uuemas osas (uue tsässona ümber) noored männid, üksikud põlispuud. Küla vanemas osas tungib peale võsa. Keskkonda rikastab loogeline Piusa jõgi ja jõe org.
Vana tsässon	Võmmorski vana tsässon (suvistepühi ehk nelipühi tsässon) paikneb Niitsiku-Võmmorski ja Kääpa-Petseri maantee ristumiskohal. Ehitatud umbes 1911. aastal (väidetavalt varem). Tsässon võeti 2010. aastal renoveerimiseks lahti ja taastati 2013. aastal. Keskmises seisukorras.
Uus tsässon	Võmmorski uus tsässon (nelipühade ehk suvistepühade tsässon) pühitseti 1999. aasta augustis. Paikneb Võmmorski maantee ristil, vanast tsässonast üle tee. Männipuidust freespalkehitis, sindelkatus. Keset katust puidust tornil sibulkuppel. Heas korras.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Alale jääb arheoloogiamälestis asulakoht (reg nr 13604)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA: kaardid

6.3.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Küla paiknemine Piusa jõe maalilises orus, mida lõunast piirab metsane kõrgendik
- Hea vaadeldavus Niitsiku-Võmmorski teelt
- Taarka ja Ivani taluhoonete ehedus detailideni
- Tsässonate olemasolu, asukoht ja hooldatus külapildis

6.3.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Vaade alale avaneb ennekõike külla sissesõidul Niitsiku suunalt. Obinitsa poolt tulles avaneb vaade kurvist pikkamisi, talu talu järel. Need vaated säilivad.
- Lammiorus voolava Piusa jõe kaldad on madalad ja kõrghaljastuse kasvuks sobimatud. Vaate sulgemist sellest suunast pole ette näha.
- Talude tarbeaiad on madalad ega sule vaateid, vaid täiendavad miljööd.

Külatee ja külatänav

- Küla läbivad maanteed säilivad olemasoleval kujul.
- Külade vork on piisav.

Olemasoleva hoonestuse korrastamine ja juurdeehitamine

- Külamiljöo taastamise seisukohast on oluline olemasoleva hoonestuse säilitamine ja tihendamine ajalooliselt väljakujunenud viisil¹.
- Ebaõnnestunud arhitektuurse lahendusega² hooneid Võmmorski küla miljööalal pole
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda keskkonda sobivate olemasolevate hoonete kujundusvõttest, järgides olemasoleva vana hoonestuse vormi ja fassaadikäsitlust.
- Valdavaks elamutüübiks on eraldiseisev seto ühekorruline elumaja katusekaldega ca 45°, palkseinte ja laast - või eterniitplaadist katusega.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Nii olemasoleva kui ka uusehituse puhul kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu maakivi, puit, savikivi.
- Vältida sünteetilisi materjale ja moodsaid konstruktiivseid lahendusi, mis ei sobi olemasolevasse miljöösse.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (variant sindel), sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Avatäited puidust, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid ja muud detailid soovitatavalt vastavad alal olemasolevatele ajalooliselt väljakujunenud detailidele.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uut hoonestust võib ette näha uue tsässona ja Niitsiku-Võmmorski maantee vahelisele alale. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Olemasolevatel kinnistutel uute kõrvalhoonete paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipi nagu hoonestuse tihedus, hoonete arv ja paiknemine krundil, majapidamiste orientatsioon külatäna suhtes.
- Hoonete arhitektuurne ja plaanilahendus peaks lähtuma ajaloolisest olemasolevast külaarhitektuurist. Järgida külale iseloomulikku elamute ja kõrvalhoonete katusekaldeid ja katuse kuju, hoonete kõrgusi, akende ja uste paigutust fassaadidel.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastkraame. Vältida sisemise jaotusega aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Traditsioonilised piirded peaaegu puuduvad. Säilinud üksikud elemendid (Taarka talu värav). Esineb võrk- ja haljaspiiret, või puuduvad piirdeaiaid täielikult.
- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali ja ehitusviisi, mitte kasutada imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külla sobivad väljakujunenud kõrgusega 1,2 – 1,5m kõrgused puitlipp- ja plankaiad,
- Väärikas ja elujõuline ala traditsiooniline kõrghaljastus, mis enamasti talupiiride ääres ja taluõuedes, säilitada. Haljastuse traditsiooniline ja kindel osa on ka küla viljapuuaiad.
- Säilitada ja täiendada kõrghaljastust külas traditsioonilisel viisil – taluõuedes ja taluteede ning –piiride ääres. Kasutada alal levinud puudeliike.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil - silmas on peetud eelmise sajandi esimesel poolel olnud külastruktuuri ja tihedust ning kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kas kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil või lihtsalt mitmest hoonest koosnevat majapidamist, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev

² ebaõnnestunud arhitektuurne lahendus – üldisest arhitektuursest pildist erineva ja disharmoonilise kõrguse, katusekalde, juurdeehituse, katuse väljaehituse või detailidega hoone arhitektuurne lahendus

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindlit); uksed ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega

6.4 KÜLLATÜVÄ KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.4.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Keskmine rauaaeg ja Viikingiaeg (450-1050 pKr) - kääbaskalmistu

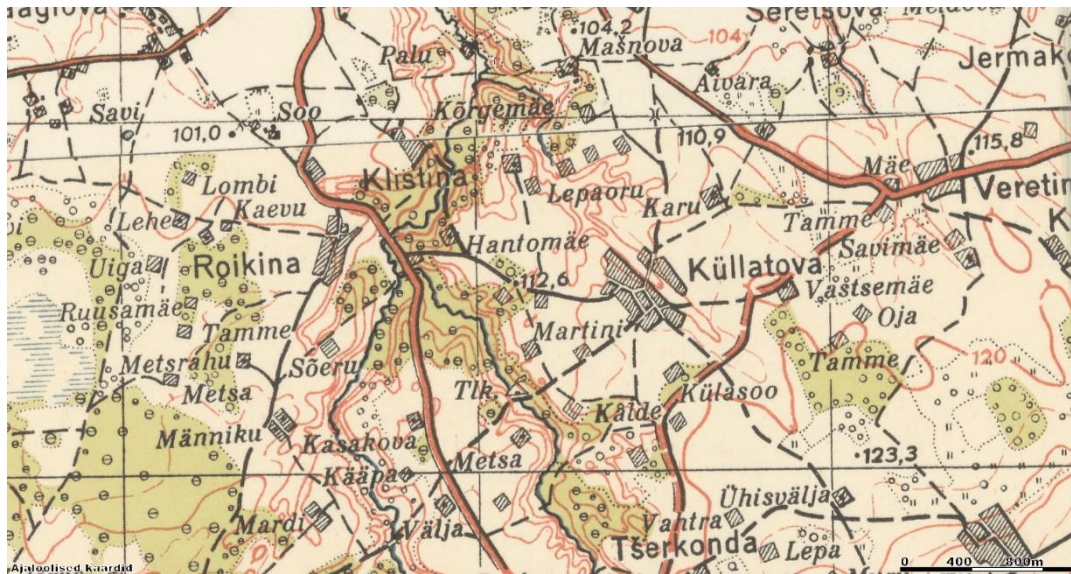
Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – kääbaskalmistu

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht, keraamika leiud.

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht, kultuurikiht.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõtte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

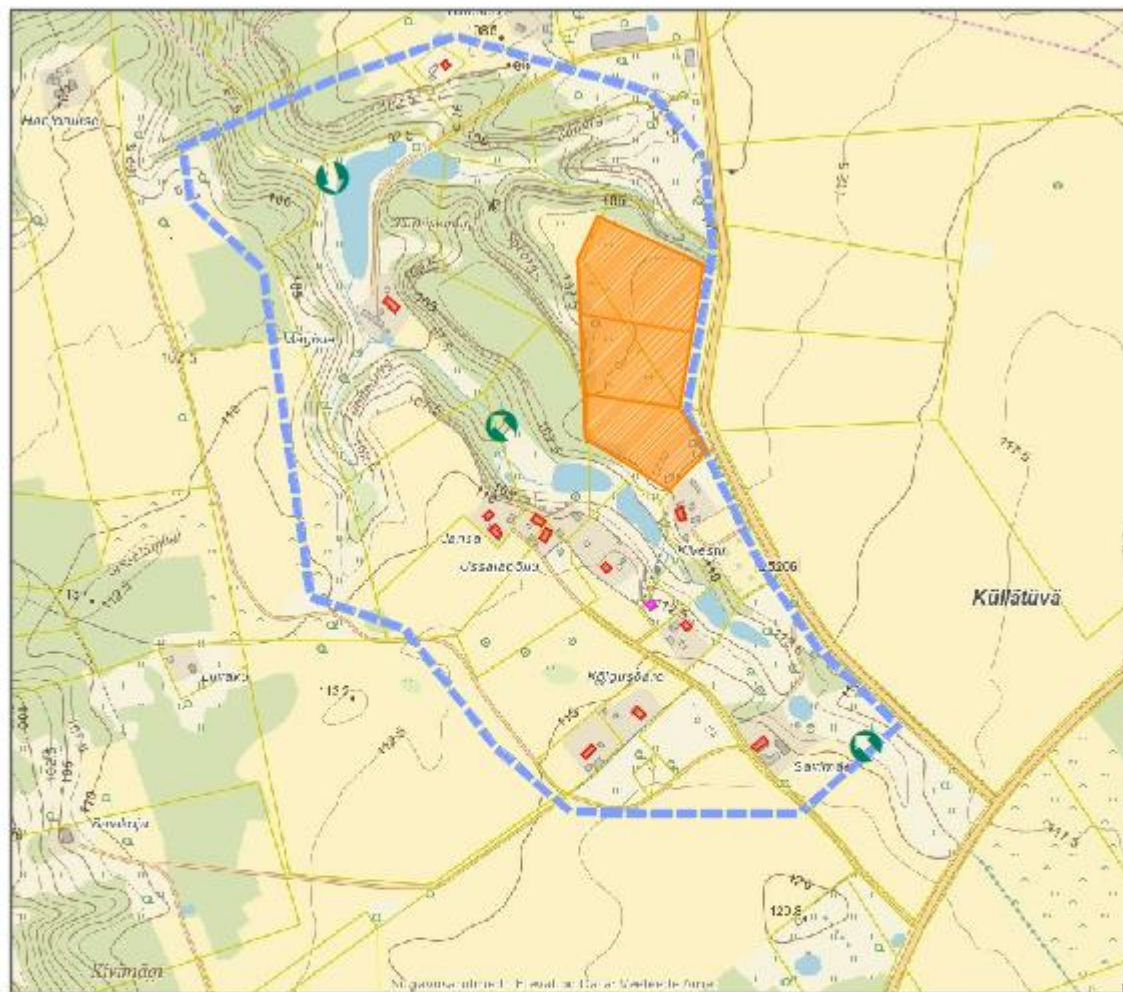
6.4.2	KÜLLÄTÜVÄ miljööväärtuslik ala Üle-Pelska nulk
-------	---

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Küla paikneb kahel pool maalilist orgu (Küläorg), mille põhjas suuremad ja väiksemad tiigid. Külale avaneb vaade külateelt, Korski-Küllätüvä teelt varjab osaliselt vaadet külale tihe kõrghaljastus.
Küla tüüp	sumbküla
Hoonestatud kinnistud alal	Savimäe (46001:002:0079); Ristimäe (46001:002:0093); Kõlgusõarõ (46001:002:0294); Veskikalda (46001:002:0051); Sillaotsa (46001:002:0275); Tsässona (46001:001:0505); Tümisemäe (73201:001:0079); Ussaiapõllu (46001:002:0269); Puhastiku (46001:002:0012); Jansa (46001:002:0098); Ussaiaru (46001:002:0262); Kivestu (46001:002:1031); Mägiste (46001:002:0980);
Hoonestuse paiknemine alal	Enamasti elamust ja ühest või mitmest kõrvalhoonest koosnevad kompleksid, kus kõrvalhooned tänava ääres ja elamu taluõue sügavuses. Mõne talu puhul elamu otsafassaadiga tänava ääres. Väikesed palksaunad hoonetest eemal tiikide ääres.
Teed/tänavad	Küla piirneb ida poolt Korski-Küllätüvä mustkatttega kõrvalmaanteega. Elamuteni viivad kruusakatttega külatänavad.
Hoonete iseloom	Hooned ühekorruselised palkehitud, mõnel juhul elamud rõhtsa laudvoodriga. 45° kaldega viil- või poolkelpkatused. Aknad sisemise jaotusega (kui pole vahetatud jaotuseta aknaplokkide vastu). Katusekatteks laast ja eterniit.

Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1866 – Vesikikalda elamu, 1868 – Vesikikalda saun ja majandushoone 1900 – Savimäe elamu ja abihoone, Ussaiapõllu elamu (kasutusest maas) 1918 – Kõlgusõarõ elamu, Sillaotsa küün ja kõrvalhoone 1925 – Kivestu karjaköök-ait 1928 – Ussaiapõllu elamu ja ait 1930 – Ussaiapõllu küün ja laut, samuti Mägiste saun 1946 – Kivestu saun ja küün-laut 1950-51 – Jansa elamu ja ait-küün Hoonestus heas korras, mõnel juhul väga heas korras.
Piirded	Külatänava ääres väga ilus Savimäe talu katusega värav. Mõnel talul on veel säilinud kõrget planku. Enamasti piirded puuduvad.
Haljastus, looduslik keskkond	Küla paikneb looduslikult väga maalilise Küläoru kahel nõlval, mis on võsast puhastatud. Oru põhjas tiigid (igal talul oma või mitu tiiki). Üksikud kõrged puud ilmestavad küla, samuti Mägiste talu ja maantee vahele jääv metsatukk.
Tsässon	Küllätüvä tsässon (Nahtsi tsässon) on suurim Eesti Vabariigi territooriumile jääv kivitsässon. Ehitatud aastatel 1925-1928 varasema lagunenud tsässona asemele (remonditud 1990-ndate keskpaigas). Heas seisukorras, paikneb keset küla.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Ala lähinaabrusele jääb arheoloogiamälestis kalmistu (reg nr 13533)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.4.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Küläorg tiikidega, mille nõlvadel kahel pool talude hooned
- Talude elamute ja kõrvalhoonetega kinnised või poolkinnised õued
- Põhiliselt eelmise sajandi esimesest poolest ja keskelt pärit viilkatustega hoonestus moodustab ansambli
- Oru nõlvadele jääv kõrghaljastus
- Kaunid vaated Küläorule nii Korski-Küllätüvä maanteelt kui ka taluhoonete vahelt
- Rekonstrueeritud Savimäe talu kõrvalhoonetega
- Mägiste talu maadele rajatud tiikide kaskaad

6.4.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla paikneb kahel pool Küläorgu oru nõlvadel ning on vaadeldav ka kahel pool orgu paiknevalt teelt. Vaadete säilivuse tagab orunõlvade korrashoid.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada.
- Säilitada suured põlispuud ja metsatukk, mis hooldamisel tagab ka vaadete säilimise.

Külatee ja külatänav

- Olemasoleval külatänaval liikudes on vaated taludele avatud.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöo säilimise seisukohast on oluline olemasoleva hoonestuse säilimine ajalooliselt väljakujunenud viisil¹.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda keskkonda sobivate olemasolevate hoonete kujundusprintsipidest, järgides olemasoleva vana hoonestuse vormi ja fassaadikäsitlust. Juurdeehituse maht ei tohi ületada hoone põhimahtu.
- Valdavaks elamutüübiks on ühekorruseline ca 45° katusekaldega palkmaja
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Täiesti sobimatuid juurdeehitusi² pole taludes tehtud. Väiksemad muudatused (aknaplokkide asukoht ja akende sisemine jaotus) on parandatavad.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregaatide (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Nii olemasoleva kui ka uusehituse puhul kasutada kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu põllukivi, puit, savi. Välisviimistluse materjalina võib ette näha puhta vuugiga või krohvitud silikaatkivi.
- Vältida sünteetilisi materjale ja moodsaid konstruktiivseid lahendusi, mis ei sobi olemasolevasse miljöosse.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul (kui pole tegemist puhta vuugiga) lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast või sindel, ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Avatäited puidust välisviimistlusega hoonetel puidust, kivivoodriga hoonetel on lubatud plastikaknad, mille kuju ja aknajaotus analoogsed originaalse kuju ja aknajaotusega. Perspektiivis näha kõigil hoonetel ette puidust avatäited. Kasutada kirgast klaasi.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt.

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Küllätüvä külas vajadusel ette näha oru nõlva ja Korski-Küllätüvä vahele jäävale alale. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide moodustamisel järgida külas väljakujunenud krundijaotust (krundi suurus ja konfiguratsioon).
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m².
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipi nagu hoonestuse tihedus, hoonete paiknemine krundil, olemasoleva ehitusjoone järgimine.
- Hoonete arhitektuurne ja plaanilahendus peaks lähtuma olemasolevast külaarhitektuurist. Järgida väljakujunenud hoonemahtu, katusekalde ja –kuju (40-45° katusekaldega ühe kuni poolteisekorruselised), hoonete kõrgust, akende ja uste paigutust fassaadidel.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb iseloomulike näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Piirded Küllätüvä külas ei ole kohustuslikud, kuid on soovituslikud taluõue eraldamisel tänavast.
- Piirde ettenägemisel järgida võimalusel suletud taluõue printsiipi kõrge plankaaia ja väravaga.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel järgida traditsioonilist materjali ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Väärikas ja elujõuline kõrghaljastus säilitada. Täiendava kõrghaljastuse kavandamise järele hetkel vajadus puudub.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale

² keskkonda sobimatu olemasolev juurdeehitis – sobimatud proportsioonid, vale materjali- ja värvikasutus või vale paigutus tänava ja olemasoleva hoonestuse suhtes

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külates on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega

6.5 VINSKI KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.5.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Kiviaeg, pronksiaeg ja vanem rauaaeg (kuni 450pKr) – juhuleid Vinski Kalmatemäelt (Venemaa territooriumil)

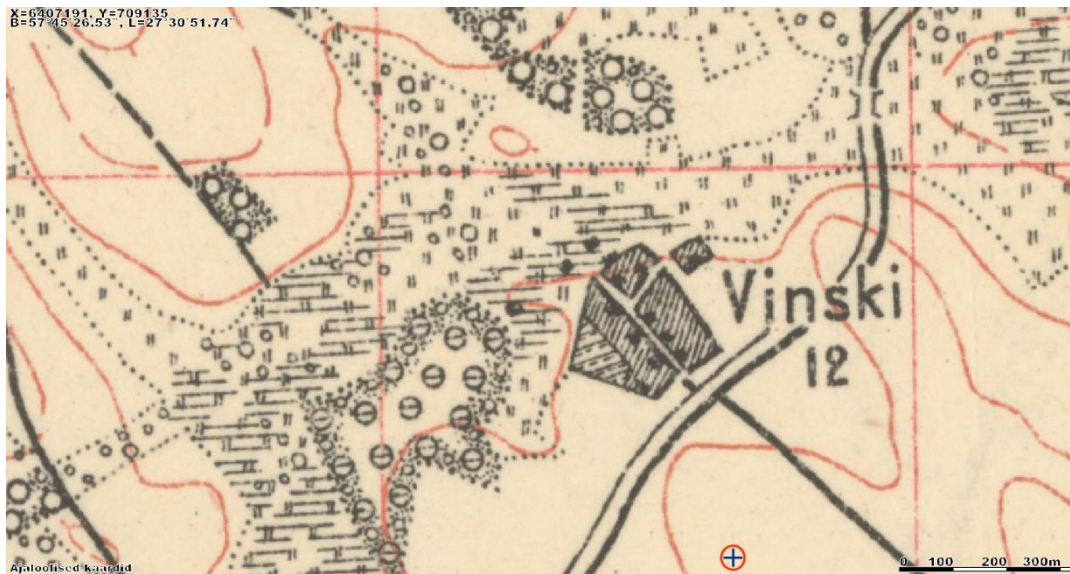
Keskmine rauaaeg (450-1050) – maa-aluste põletusmatuste jäljed

Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – asulakoht, Vinski kalme (Venemaa territooriumil, osaliselt lõhuti Eesti-Vene piiri väljaehitamisel)

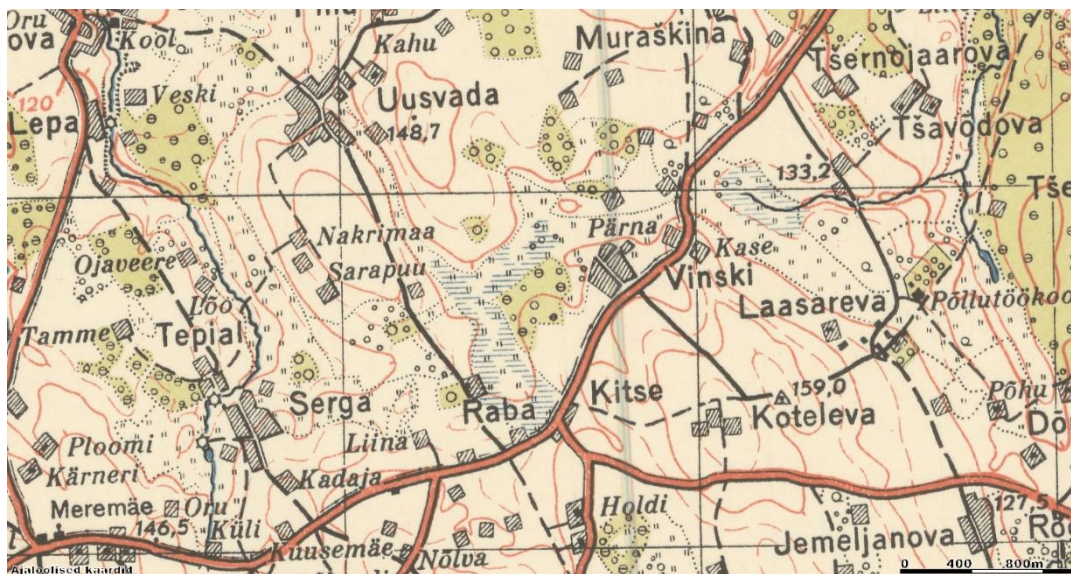
Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht. Keraamika ning ehteleiud, kalmel ümaržalnikud ja paekivirist. Olemas läbi Vinski ja Meremäe kulgev Petseri-Vastseliina teelõik.

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht kultuurileidudega. Petseri kloostri arhiivi dokumentides mainitakse Vinski küla esmakordselt 1637. aastal

Küla on ammustel aegadel toodud praegusesse paika mäe tagant. Kohast, mis nüüdseks on jäänud Venemaa valdustesse. Talud võeti palkhaaval lahti, toodi siia ja et seadusesilmast läbi lipsata, pidi küla hommikuks katuse all olema. Suurest külast on praeguseks alles jäänud vaid vähesed talud. (Marju Agafonova, Vinski küla)

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

Väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

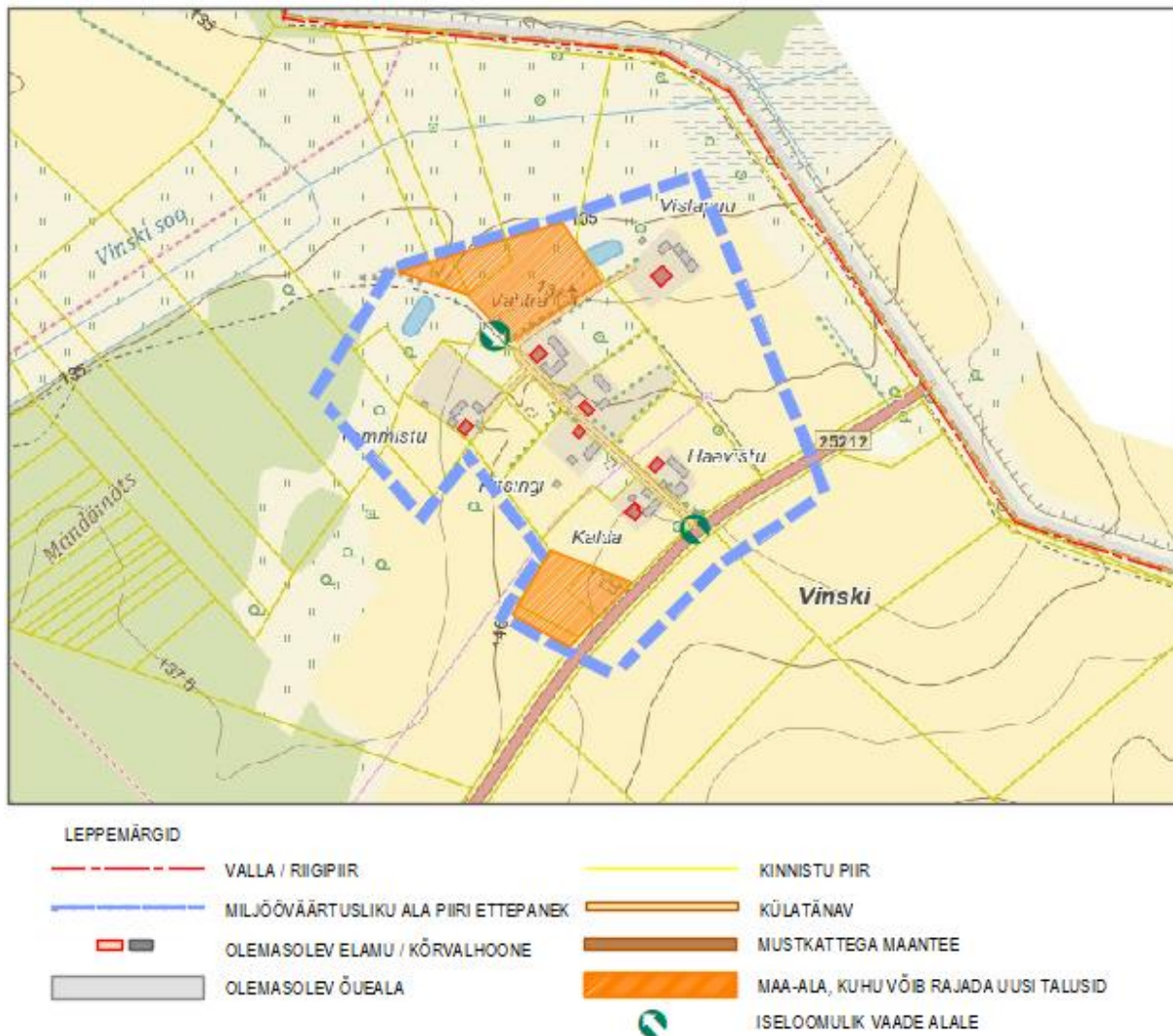
6.5.2 VINSKI KÜLA miljööväärtuslik ala
Koolina nulk

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Vaade külale avaneb Meremäe-Petseri maanteelt (lõpeb tupikuga Eesti-Vene piiril). Iseloomulik on ka külatänavat mööda kõndides avanevad vaated talude hoonestusele ja õuedele. Hoonestus paikneb tihedalt külatänavaa ääres. Säilinud on põlispuid.
Küla tüüp	Tänavküla
Hoonestatud kinnistud alal	Kalda (46002:003:0253); Haavistu (46002:003:1281); Pitsingi (46002:003:1411); /Päävätsõõri

	(46001:001:0507);/Tammistu (46002:003:1291); Tiiginulga (46002:003:0411); Vislapuu (46002:003:0315); Vahtra (46002:003:0247)
Hoonestuse paiknemine alal	Kinnistutel elamu ja 2-4 kõrvalhoonet, mis oma paigutusest moodustavad suletud õue. Elamu paikneb külje- või otsafassaadiga külatänaval ääres, 2 erandiga krundi tagaosas. Kõrvalhooneid mitu, enamasti suuremad kui elamu.
Teed/tänavad	Külatänav algab Meremäe-Petseri (praegu Eesti-Venemaa piiril tupikuga lõppevalt) kõrvalmaanteelt. Kuna kõik majapidamised paiknevad külatänaval ääres, va eraldi sissesõiduteega Tammistu, ongi külas vaid üks kruusakattega tänav. Tänav viib Vahtra kinnistu kaugemas osas asuva tiigi juurde, sealt edasi jalgtee.
Hoonete iseloom	Hooned on ühekordsed kõrge viilkatusega (45-50 ⁰), kusjuures mõnel juhul (Tammistu) on elamul välja ehitatud vintskapiga katusekorrus. Peahoone ehk elamu paikneb (2 erandiga) külatänaval ääres. Hooned on palkehitised, mõnel juhul on elamu kaetud rõhtlaudisega. Kõrvalhoone võib olla kohati osaliselt pae- või maakivist, ühel juhul savi, enamasti siiski katmata palk. Katusekatteks enamasti eterniit, mõnel juhul plekk. Aknad vanematel elamutel puitraamidega, uuematel plastik.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1900 – Vahtra laut-küün 1910 – Vahtra ait-kuur 1920 – Vahtra elamu 1925 – Haavistu saun 1930 – Vahtra saun 1945 – Haavistu elamu 1946 – Kalda elamu, küün ja laut 1947 – Haavistu küün 1949 – Haavistu ait 1953 – Vislapuu saun 1958 – Vislapuu elamu 1960 – Tammistu elumaja Hoonete seisund on tulenevalt vanusest ja hooldusest erinev. Talud, kus alaliselt elatakse, on korras.
Piirded	Piirete olemasolu ja materjal on erinev. On täiesti piireteta talusid (piirded tõenäoliselt mingil ajal lammutatud). On võrkpiiret ja roigasaeda, ühel juhul kõrge plank ja värav.
Haljastus	Kogu küla ulatuses annab tooni kõrghaljastus, eriti külla sissesõidul. On ka vanu viljapuu- ja tarbeaedu.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Muinsuskaitsealised kitsendused alal ega selle lähikümbruses pole. Kunagine asulakoht ja kalme jääb Venemaa territooriumile.

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.5.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Tihe ja ühtlane majapidamiste paiknemine kahel pool külatänavat.
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega kinniseid või poolkinniseid õuesid.
- Põhiliselt eelmise sajandi esimesest poolest ja keskelt pärit viilkatustega hoonestus moodustab ansambli.
- Põhiliselt külatänavaga äärde jääv kõrghaljastus põlispuude näol ja vanad viljapuuaiaid.
- Ilmekas vaade küla Meremäe-Petseri kõrvalmaanteelt ja mööda külatänavat liikudes.
- Üksikute hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räasta- ja hoone nurkade lahendused.

6.5.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on hästi vaadeldav Meremäe-Petseri maanteelt, vaade säilib.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada.
- Miljööväärtusliku ala lähiümbrusse kõrghaljastust mitte kavandada, üksikud suured õuedes kasvavad põlispuud säilitada.

Külatee ja külatänav

- Säilitada ja hoida korras väljakujunenud olemasolev külatänav.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöös säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsippe.
- Mõõdapääsmatu lammutamisvajaduse puhul näha uus hoone ette samasse asukohta võimalikult samas mahus ja sama arhitektuurse käsitlusega.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada hoone põhimahtu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Rekonstrueerimisel avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Vinski küla miljööväärtuslikul alal ette näha Vislapuu taluni viiva külatee äärde. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m².
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsippe nagu hoonete arv ja paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotusega aknaraame ja peegelklaasi.

- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Võimalusel taastada tänavaäärsed kõrged plankaiad ja -väravad.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Kõik sobivad puitlipp- või plankpiirdeaiad, ka roigasaiad.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähiümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale

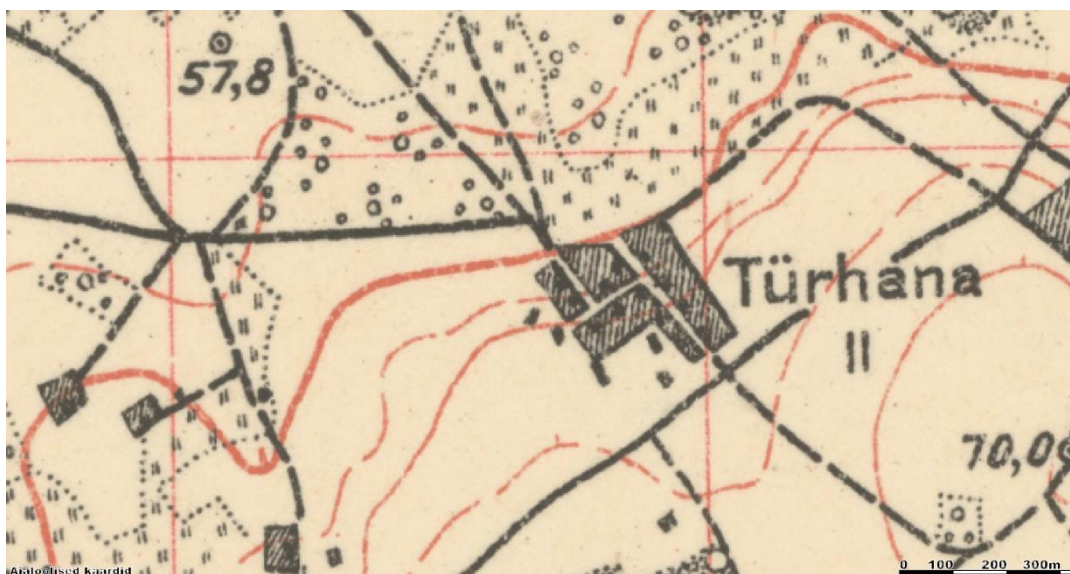
² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külates on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega

6.6 TIIRHANNA KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

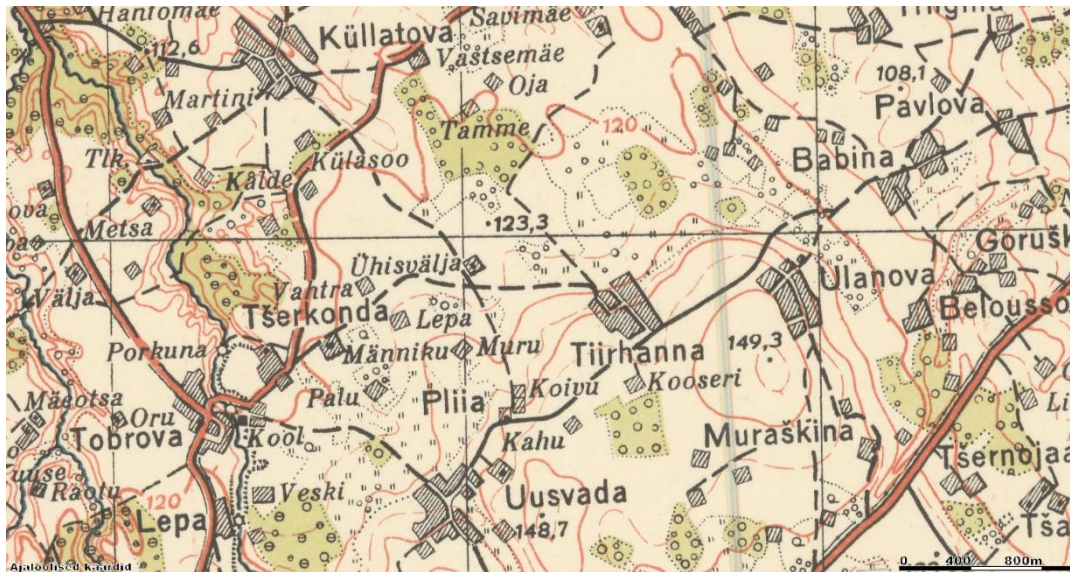

6.6.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht ja keraamika leiud
Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht kultuurileidudega

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.6.2	TIIRHANNA miljööväärtuslik ala Üle-Pelska nulk
-------	---

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Kuna küla paikneb suhteliselt tasasel maastikul (kerge langusega põhja suunas), avaneb iseloomulik vaade külale eemalt sissesõiduteelt. Külast põhja pool madalamal alal asub tiik (Praavesläte?)
Küla tüüp	tänavküla
Hoonestatud kinnistud alal	Katarina (46002:003:0124); Kalda (46002:003:0125); Katarina (46002:003:0123); Pihlaka (46002:003:0122); Allika (46002:003:0172); Väike-Palunurme (46002:003:0028); Palunurme (46001:001:0552); Mäe (46002:003:2091); Pihlapuu (46002:003:1912); Metsa-Aia (46002:003:0229); Metsa (46002:003:0151); Võsa (46002:003:0167); Kesknurme (46002:003:0892)
Hoonestuse paiknemine alal	Küla on hoonestatud tihedalt. On suletud taluõuesid ja ka avatuma planeeringuga talusid. Mäe ja Pihlapuu taludes paikneb elamu keset õue, ümbritsetud kõrvalhoonetest. Kõrvalhooneid reeglina mitu.
Teed/tänavad	Küla läbib Uusvada-Pliia-Tiirhanna kruusakattega tee ja Tiirhanna kruusakattega tee
Hoonete iseloom	Enamasti ristpalkhooned, kusjuures elamu on kaetud rõhtlaudisega. Elamud (ja osaliselt ka kõrvalhooned) on kõrge viilkatusega. On kõrge maakivist sokliga ja paekivist kõrvalhooneid.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1875 – Kalda ait 1900 – Mäe elamu, Kalda laut ja küün, Pihlapuu laut ja küün, Võsa rehi, Kesknurme laut ja küün 1910 – Allika ait, kuur ja majapidamishoone, Mäe ait ja küün, Võsa abihoone 1913 – Allika laut

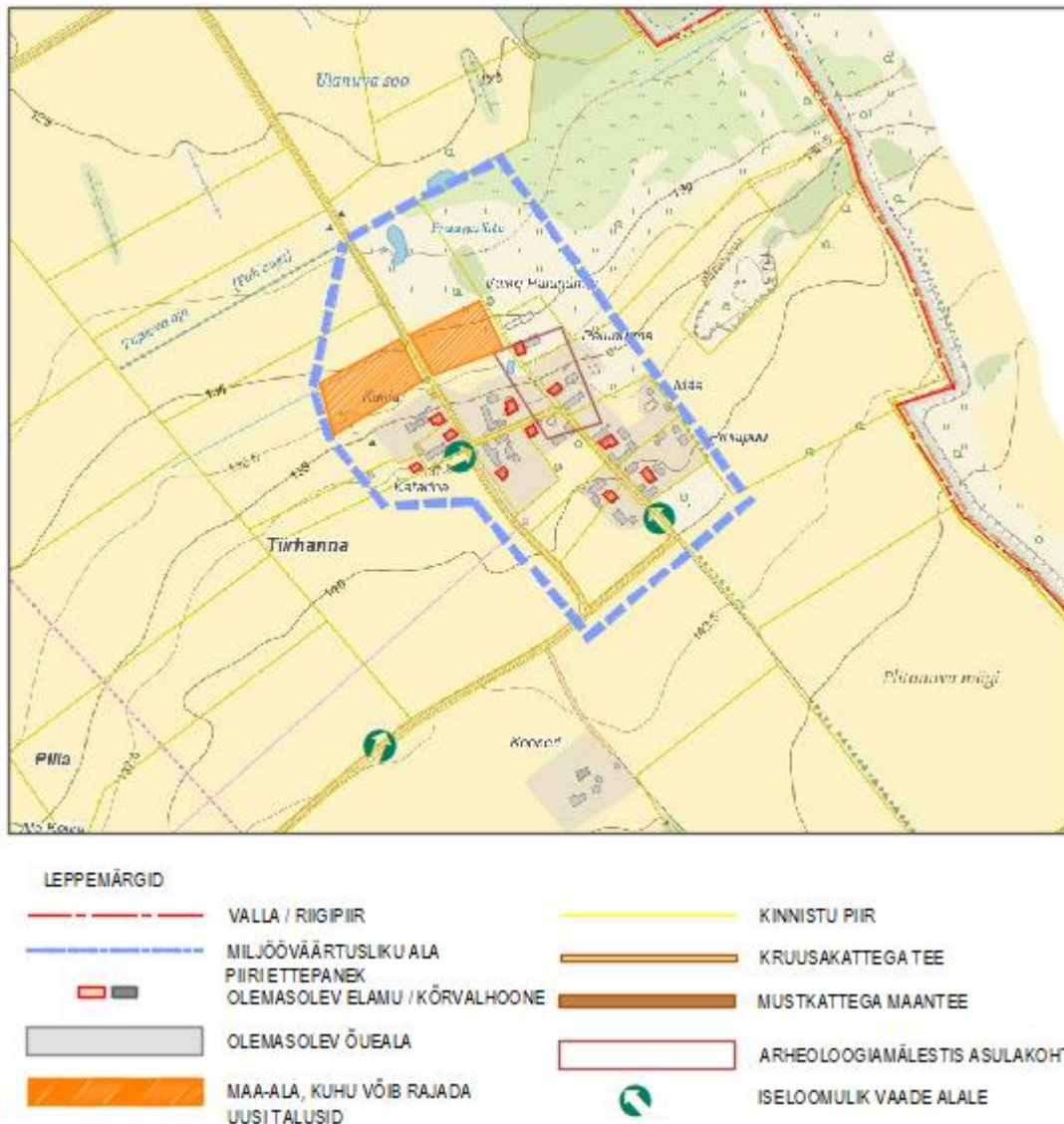
	1920 – Pihlapuu elamu ja majandushoone 1925 – Palunurme elamu, Mäe ait ja kuur 1930 - Kalda ait ja saun 1939 – Mäe saun 1947 – Võsa elamu 1949 - Allika elamu 1952 – Metsa ait, saun ja küün-laut, Metsa-Aia ait ja karjaköök 1955 – Kesknurme saun 1958 – Kesknurme elamu 1960 – Metsa-Aia elamu 1974 – Kalda elumaja Hoonete seisund reeglina suhteliselt hea. On miljöösse sobivalt korrastatud või ümberehitatud hooneid.
Piirded	Üksikutele juhtudel on säilinud kõrget plankaeda kõrge väravaga. Esineb metallvõrkaeda (ka tänavapoolses küljes). Mitmel kinnistul puudub piire, mõnel juhul madal lippaed.
Haljastus, looduslik keskkond	Säilinud üksikud tänaväärseid põlispuud. Ilusad on suured vanad viljapuuaiad. Külatänavatelt avaneb vaade orus paiknevale tiigile.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Alale jääb arheoloogiamälestis asulakoht (reg nr 13599)

6.6.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Tihe ja ühtlane majapidamiste paiknemine kahel pool külatänavaid, küla struktuur
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega kinniseid või poolkinniseid õuesid
- Põhiliselt eelmise sajandi esimesest poolest ja keskelt pärit viilkatustega hoonestus moodustab ansambli
- Põhiliselt külatänaväärseid jääv kõrghaljastus põlispuude näol ja vanad viljapuuaiad
- Tore külasildiga viit külla sissesõidul.
- Üksikute hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räästa- ja hoone nurkade lahendused
- Tore tava ladustada küttepuidu varu tänaväärsete kõrvalhoonete räästaste alla

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.6.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on hästi vaadeldav Uusvada-Pliia-Tiirhanna maanteelt, vaade säilib.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada.
- Miljööväärtusliku ala lähimbrusse kõrghaljastust mitte kavandada, üksikud suured õuedes kasvavad põlispuud säilitada.

Külatee ja külatänav

- Säilitada ja hoida korras väljakujunenud olemasolevad külatänavad.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsippe.
- Möödapääsmatu lammutamisvajaduse puhul näha uus hoone ette samasse asukohta võimalikult samas mahus ja sama arhitektuurse käsitlusega.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada hoone põhimahu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Keskkonda sobimatud olemasolevad juurdeehitised² näha ette perspektiivselt rekonstrueerida või lammutada.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu põllukivi, puit, savi.
- Vältida sünteetilisi materjale ja moodsaid konstruktiivseid lahendusi, mis ei sobi olemasolevasse miljösse.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Avatäited puidust, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Tiirhanna küla miljööväärtuslikul alal ette näha kahel pool külatänavat Allika ja Kalda talude kõrvale. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m²
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsippe nagu hoonete arv ja paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Võimalusel taastada tänavaäärsed kõrged plankaiad ja -väravad.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Kõlla sobivad puitlipp- või plankpiirdeaiad, ka roigasaiad.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähikümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale

² keskkonda sobimatu olemasolev juurdeehitis – sobimatud proportsioonid, vale materjali- ja värvikasutus või vale paigutus tänava ja olemasoleva hoonestuse suhtes

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külates on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); uksed ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega

6.7 UUSVADA - PLIIA KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

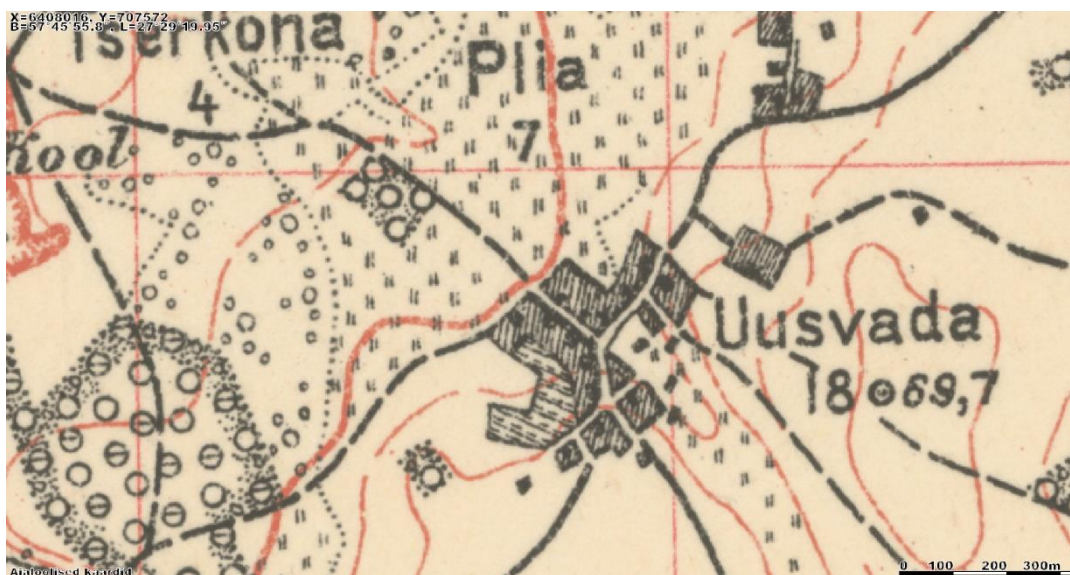
6.7.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Keskmine rauaaeg ja Viikingiaeg (450-1050 pKr) – keraamikaleiud asulakohast (Uusvada)

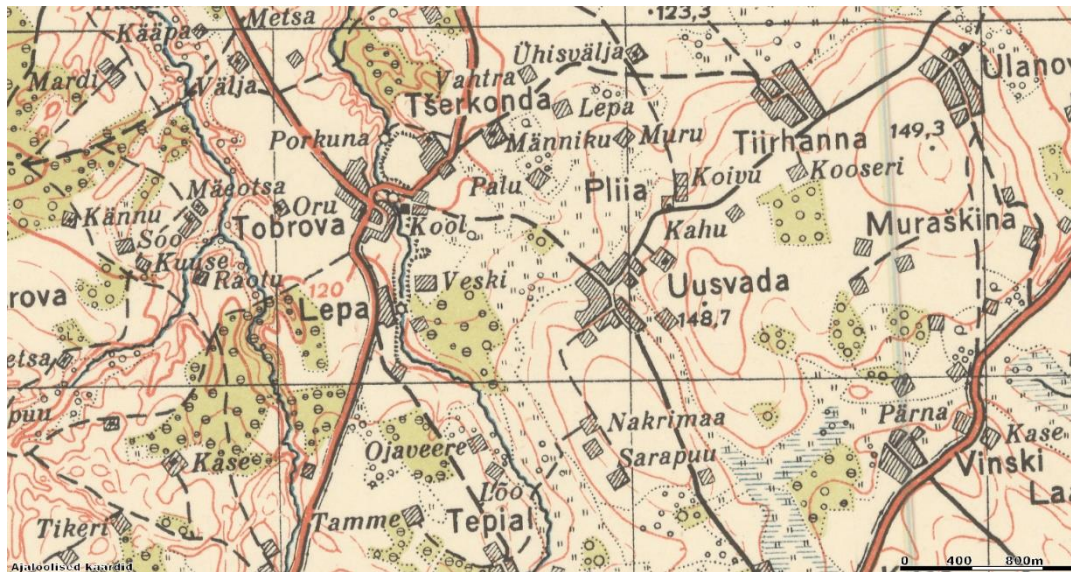
Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – asulakoht (Uusvada)

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht (Uusvada, Pliia)

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht (Uusvada, Pliia)

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

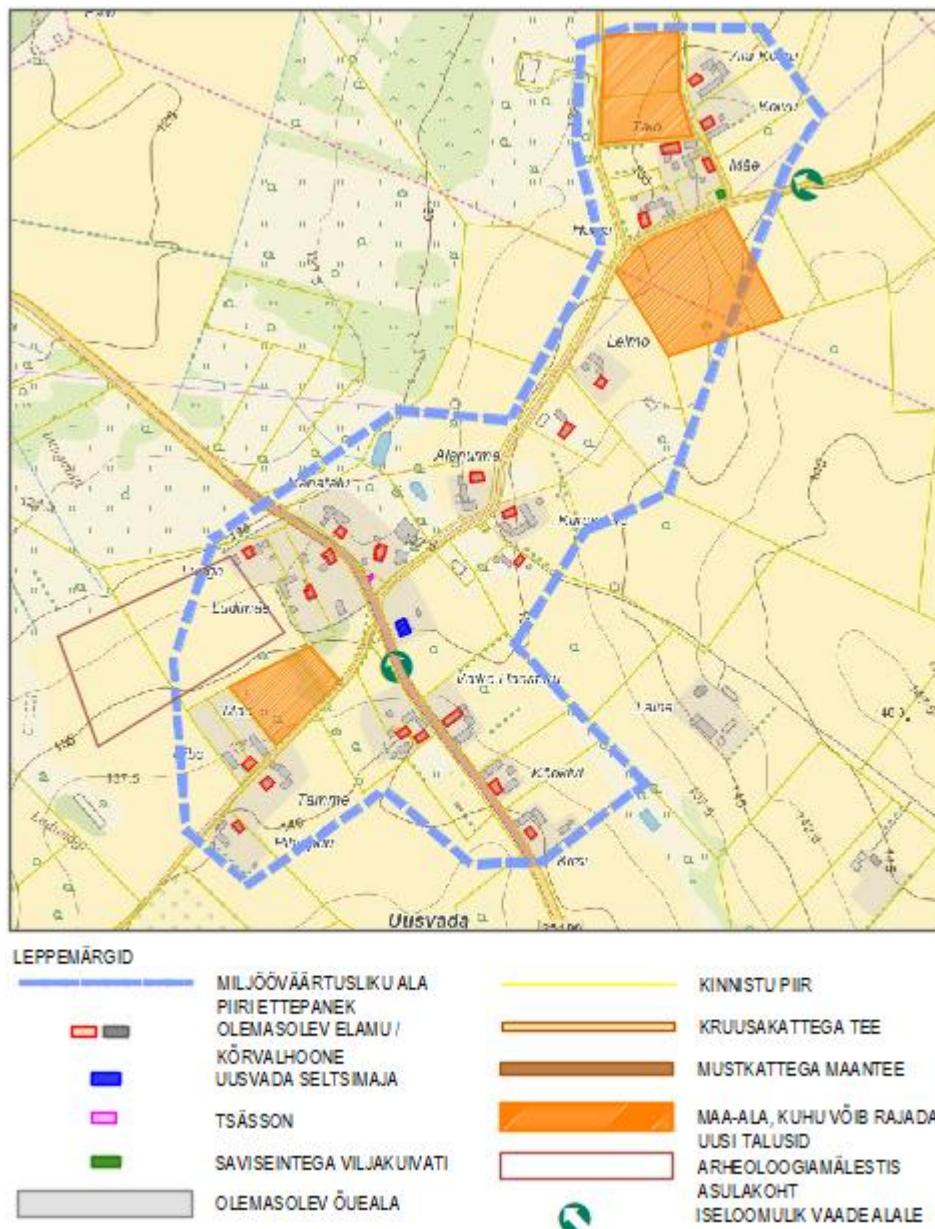
6.7.2	UUSVADA-PLIIA miljööväärtuslik ala Koolina nulk
--------------	--

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Uusvada ja Pliia külad paiknevad suhteliselt tasases piirkonnas ning on küladena igalt sissesõidult hästi nähtavad. Peaaegu iga talu maadel kasvab mõni põlispuu.
Küla tüüp	tänavküla
Hoonestatud kinnistud alal	PLIIA: Mäe (46002:003:0283); Talo (46002:003:0284); Haina (46002:003:0105); Rehetare (46002:003:0257); Kõivu (46002:003:0074); Ala-Kõivu (46002:003:0076); UUSVADA: Leimo (46002:003:0026); Küti (73201:001:0499); Kuresaare (46002:003:0311); Alanurme (46002:003:1171); Pedajamäe (46002:003:0025); Vanatalu (46002:003:0872); Tsässona (46001:001:0504); Teelahkme (46002:003:0145); Väike-Haostiku (46002:003:2131); Kõokivi (46002:003:2281); Kirsi (46002:003:0018); Kirsikese (46002:003:0055); Marja (46002:003:2341); Mäe (46002:003:0135); Uibo (46002:003:0142); Tamme (46002:003:0093); Pihlapuu (46002:003:0417)
Hoonestuse paiknemine alal	Pliia külas ja Tobrova-Kitsõ tee ääres Uusvada külas on mitmeid ilusaid suletud õuedega talusid, kusjuures elamu asetseb reeglina pikikülje või otsafassaadiga tee ääres. Erinev on talude hoonestus ajaloolise tsässona ümbruses. Küla keskmes asub lisaks tsässonale seltsimaja.
Teed/tänavad	Uusvada küla läbib Tobrova-Uusvada-Kitsõ mustkatttega kõrvalmaantee ning Uusvada-Pliia-Tiirhanna tee ja külasisene Pliia tee
Hoonete iseloom	Elamud enamasti puidust, palkseintega. Kõrvalhooned kas puidust, maakivist (ka silikaadist) või üksikud ka saviseintega.

	Väga ilus saviseintega hoone on viljakuivati Pliia külas. Originaalaknad puitraamidega, kahese või kolmese jaotusega. Originaal-katusekattematerjal laast, hiljem vahetatud eterniidi vastu.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1900 – Pedajamäe elamu, laut, saun ja abihoone, Kirsikese küün ja laut, Ala-Kõivu laut, Kuresaare majandushoone, Uibo küün-katusealune-laut 1910 – Leimo elamu, ait ja laut-küün 1918 – Kõokivi elamu-ateljee-galerii ja laut 1920 – Kirsikese elamu, Talo küün ja laut, Kõivu majandushoone, Ala-Kõivu ait ja küün, Uibo kuur-ait 1922 – Kuresaare elamu ja ait 1925 – Marja elamu, Kõokivi küün-kuur 1929 – Kõivu saun, Ala-Kõivu saun 1930 – Väike-Haostiku elumaja, laut, ait ja kaks kuuri, Alanurme kõrvalhoone, Kirsi kuur-küün-laut ja kõrvalhoone, Marja saun, laut-küün ja ait-küün 1932 – Kirsikese ait-varjualune 1934 - Kuresaare abihoone 1935 – Uibo saun 1939 – Kõivu elamu, Ala-Kõivu elamu 1940 – Haina kuur-küün ja ait 1941 – Alanurme kaks küüni 1947 – Uibo elamu, Väike-Haostiku küün 1948 – Vanatalu elamu¹ 1950 – Talo elamu 1954 – Kirsi elamu 1957 – Kirsi saun 1960 – Vanatalu elamu, saun, ait-kuur ja laut-küün 1963 – Haina laut 1964 – Uusvada seltsimaja ja kuur, Tamme elamu 1967 – Alanurme elamu 1977 – Haina elamu Hoonete seisund olenevalt vanusest ja kasutusest erinev. On heas seisukorras uuemaid ja vanemaid ehitisi, on ka lagunened ja hooldamata ehitisi.
Piirded	Piirdeid on erinevaid – tihe puitlippaed, metallvõrk, või piirded puuduvad.
Haljastus, looduslik keskkond	Külakeskkonnas annavad tooni talude põlispuud ja vanad viljapuuaiad. Külade ümbrus on lage.
Tsässon	Uusvada tsässon (Nahtsi, Anastassia tsässon) on viilkatusega ristpalkhoone. Ehitatud tõenäoliselt 1698. aastal (viimane remont 2008-2009). Algselt voodrilaudiseta, hilisemalt kaetud kitsa rõhtlaudisega. Heas seisukorras, paikneb keset küla.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Arheoloogiamälestis asulakoht Uusvada külas (reg nr 13598)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.7.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Pliia küla talude tihe paiknemine
- Kinnised ja poolkinnised taluõued Pliia külas ja osaliselt Uusvada külas (Väike-Haostiku, Kõokivi, Kirsi, Tamme)
- Külakeskuse olemasolu Uusvada külas (seltsimaja, tsässon ja teadete tahvel, bussipeatus toreda varjualusega)
- Ühtlane pilt taluhoonestusest (elamute ja arvukate kõrvalhoonete arhitektuurne ja konstruktiivne lahendus) nii Pliia kui ka Uusvada külas
- Vanad viljapuuaiad ja põlispuud (kuused, lehtpuud) vanadel talukohtadel
- Erinevate hoonete detailid nagu aknad, laudvoodri-, räasta- ja hoone nurkade lahendused
- Väga huvitav ja pilkupüüdev ehitis on saviseintega viljakuivati Pliia külas

6.7.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Külad on hästi vaadeldavad kõigilt sissesõiduteedelt tänu tasasele reljeefile, vaated säilivad.
- Iseloomulik vaade taludele avaneb ka küla keskelt seltsimaja eest.

Külatee ja külatänav

- Uusvada küla talud paiknevad enamasti küla läbivate maanteede ääres, olukord ei muutu
- Pliia külateed säilitada olemasoleval kujul

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsipe.
- Möödapääsmatu lammutamisvajaduse puhul näha uus hoone ette samasse asukohta võimalikult samas mahus ja sama arhitektuurse käsitlusega.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada hoone põhimahtu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel (vähemalt osaliselt) kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Uusvada ja Pliia küla miljööväärtuslikul alal ette näha Tiirhanna-Uusvada tee äärde. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.

- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m²
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipi nagu hoonete arv ja paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Võimalusel taastada tänavaäärsed kõrged plankaiad ja -väravad.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Kõik sobivad puitlipp- või plankpiirdeaiaid, ka roigasaiaid.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähikümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale.

² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega.

6.8 TOBROVA-LEPÄ KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

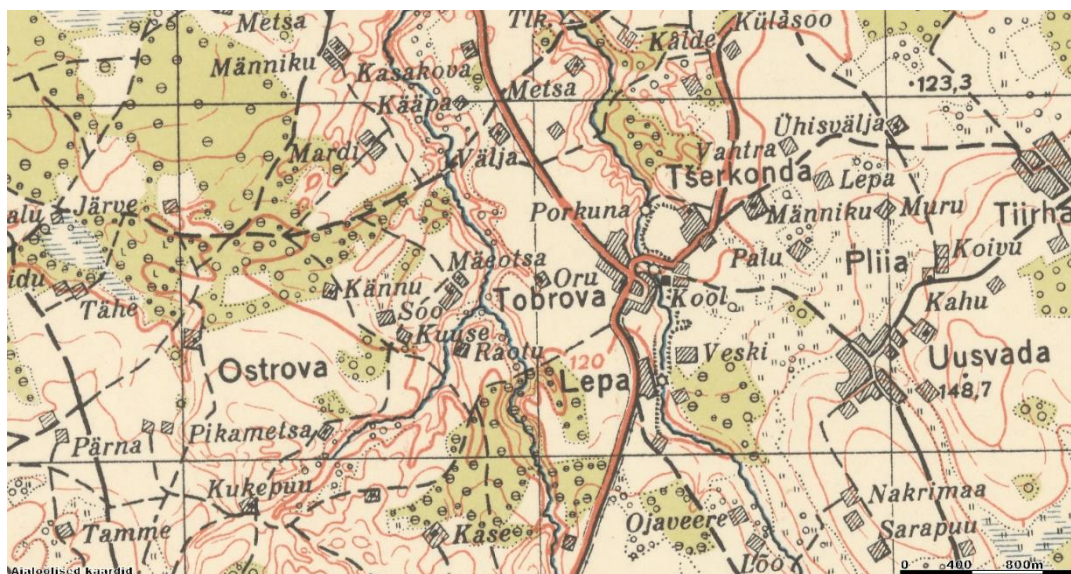
6.8.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht. Seoses Liivi sõja algusega mainitakse muude asulate hulgas 1561. aastal Tobrova küla.

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht, kultuurikiht. Miikse Ristija Johannese kirik ehitati 1952. aastal vana kiriku asemele.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

Väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.8.2	TOBROVA-LEPÄ miljööväärtuslik ala Koolina nulk
-------	--

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Nii Tobrova kui ka Lepä külale avaneb vaade Vastseliina-Meremäe kõrvalmaanteelt, Tobrova küla taludele ka Tobrova-Helbi teelt. Mõlemad külad asetsevad Obinitza (Tuhkvitsa) oja kõrgel kaldapealsel. Oja voolab oru põhjas, oru veer on võsastunud.
Küla tüüp	Sumbküla/ridaküla
Hoonestatud kinnistud alal	TOBROVA: Otsa (46002:003:0650); Niidu (46002:003:1870); Koplioja (46002:003:0119); Lauri (46002:003:0097); Kuusiku (46002:003:0424); Väike-Kääpa (46002:003:0459); Lombi (46002:003:2261); Uiho (46002:003:0021); LEPÄ: Rea (46002:003:0336); Ööbiku (46002:003:1932); Lõhmuse (46002:003:1461);
Hoonestuse paiknemine alal	Enamasti elamu ja mitmete kõrvalhoonetega kinnise õuega seto talud. Väike saun (olemasolul) paigutatud eemale, oja äärde. Korrastamisel on Koplioja talukompleks eheda kinnise seto taluõuega, mille juures ka tsässon. Lepä külas asetseb ühel juhul katusekorrusega suurem elamu kinnistu sügavuses oja kalda nõlval.
Teed/tänavad	Tobrova küla paikneb kahe mustkatttega kõrvalmaantee – Vastseliina-Meremäe-Kliima ja Tobrova-Helbi ristmikul. Taludeni viivad katteta külateed. Lepä küla paikneb vahetult Vastseliina-Meremäe-Kliima tee ääres.
Hoonete iseloom	Elamud on enamasti palkkonstruktsioonis, mõnel juhul viimistletud laudisega. Välisukse ees puitdekooriga varjualune.

	Elamud kas viilkatuse või poolkelpkatusega. Kõrvalhooned tavaliselt palkseintega (osadel kõrge maakivisokkel).
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1840 - Otsa talu elamu, Ööbiku talu elamu 1900 - Otsa talu laut-küün-varjualune, rehi ja küün, samuti Niidu talu abihoone ja Koplioja talu elamu ja laut-küün, Ööbiku talu ait ja Lõhmuse talu rehi 1905 – Koplioja kuur, 1910 – Koplioja majandushoone 1918 – Rea laut, Lõhmuse laut 1920-21 Lõhmuse elamu ja ait-kuur 1924 – Rea saun, 1930 – Rea ait-kuur, küün-rehi ja ait 1937 – Niidu elamu 1948 – Niidu abihooned 1955 – Lõhmuse ait ja kuur Koplioja talu restaureerimisel. Vanemad talud halvas seisukorras, vajavad püsima jäämiseks kiiret abi.
Piirded	Piirded puuduvad (taastatud on plankaed ja -värav ainult Koplioja talus)
Haljastus, looduslik keskkond	Mõlemale külale annavad tooni oja kaldal kasvavad kõrged puud ja võsa. Talude juurde kuuluvad ka vanad viljapuuaiad.
Tsässon	Tobrova tsässon (paasapüha tsässon) paikneb Koplioja maaüksusel (tuntud Luikjärve taluna). Ehitatud umbes 1930-ndatel aastatel. Kuusepalgist ristpalkehitis. Laastukatus, katuseharjal sepistatud rist. Korrastatud, väga heas seisus.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Alale (Tobrova) jääb arheoloogiamälestis asulakoht (reg nr 13596); ohvriallikas Lepä külas (reg nr 13594)

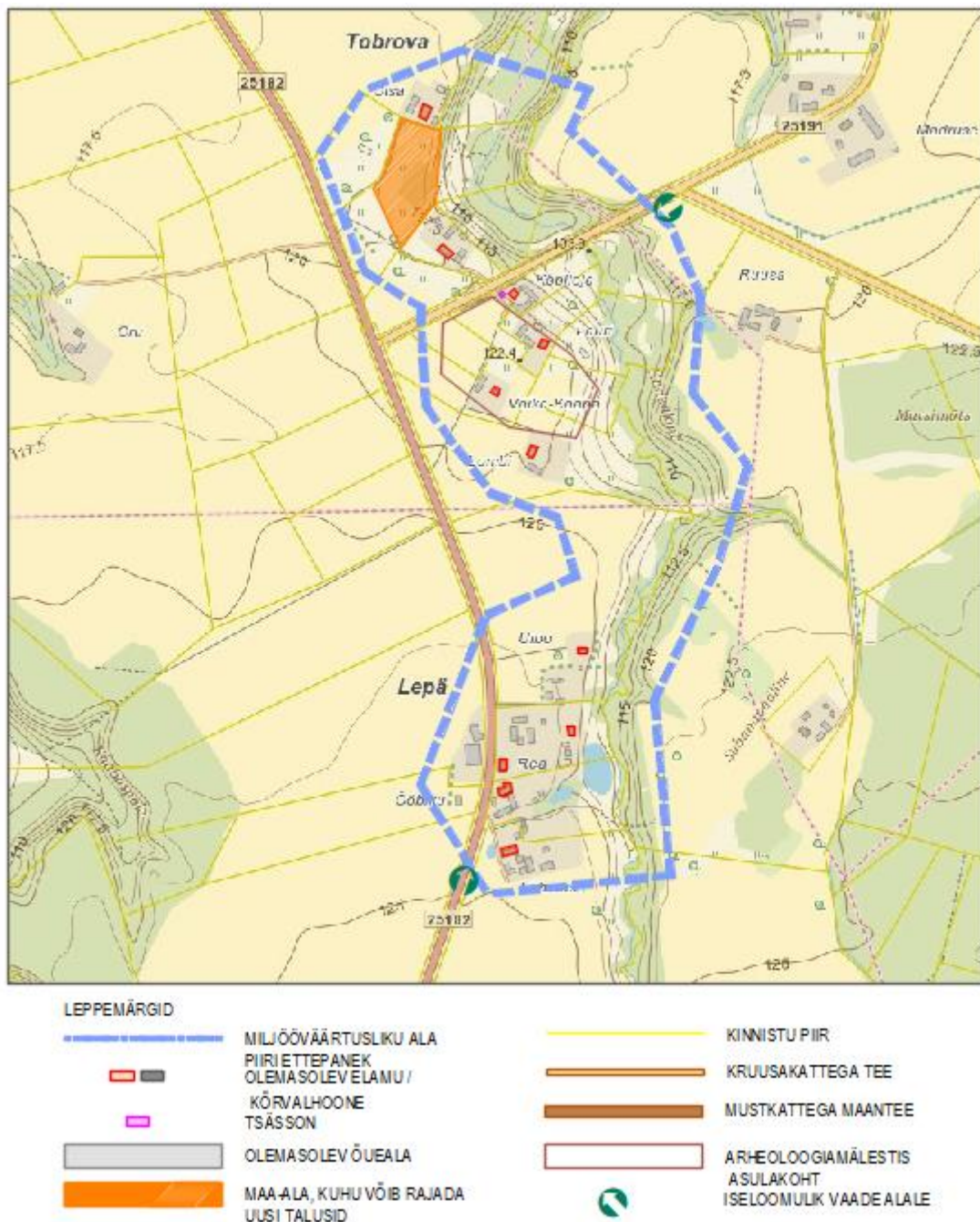
Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.8.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Koploja (Luikjärve) väärikas talukompleks koos tsässonaga
- Piki Tuhkvitsa oja läänepoolset orunõlva asuvad suletud või poolsuletud talukompleksid Tobrova ja Lepä külas
- Otsa talu autentsed hooned
- Tuhkvitsa oja kalda kõrghaljastus
- Vanad viljapuuaiad ja põlispuud (kuused, lehtpuud) vanadel talukohtadel
- Erinevate hoonete detailid nagu aknad, laudvoodri-, räästa- ja hoone nurkade lahendused

6.8.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Külad on hästi vaadeldavad Vastseliina-Meremäe-Kliima maanteelt, vaated säilivad
- Iseloomulik vaade taludele avaneb ka orust Helbi poolt tulles

Külatee ja külatänav

- Lepä küla kõikidesse taludesse pääseb küla läbivalt maanteelt
- Tobrova külatänavaid tuleb hooldada (pinnaseteed, märjal ajal kehv läbitavus)

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Oluline on väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsippe.
- Möödapääsmatu lammutamisvajaduse puhul näha uus hoone ette samasse asukohta võimalikult samas mahus ja sama arhitektuurse käsitlusega.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada hoone põhimahu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitlus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel (vähemalt osaliselt) kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul on soovitatav näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust saab Tobrova küla miljööväärtuslikul alal ette näha orunõlvale Niidu ja Otsa talude vahele äärde. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m²
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipe nagu hoonete arv ja paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotusega aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Kui talul on olnud kõrge plankaed väravaga, siis võimalusel see taastada.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külla sobivad puitlipp- või plankpiirdeaiaid, ka roigasaiaid.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähiümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.
- Vanad tarbeaiad viljapuudega on talude juures olulised.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale.

² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukсед ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega.

6.9 MEREKÜLÄ KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.9.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – kalme

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – küla nimi võib pärineda ida poolt saabunud ümberasujate merjalaste kogukonnalt

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht kultuurileidudega. Taeluva kirikuraamatus aastast 1788 mainitakse mõisnikele kuuluvate külade hulgas Mjarova (Merina Gora-Merekülä) küla.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

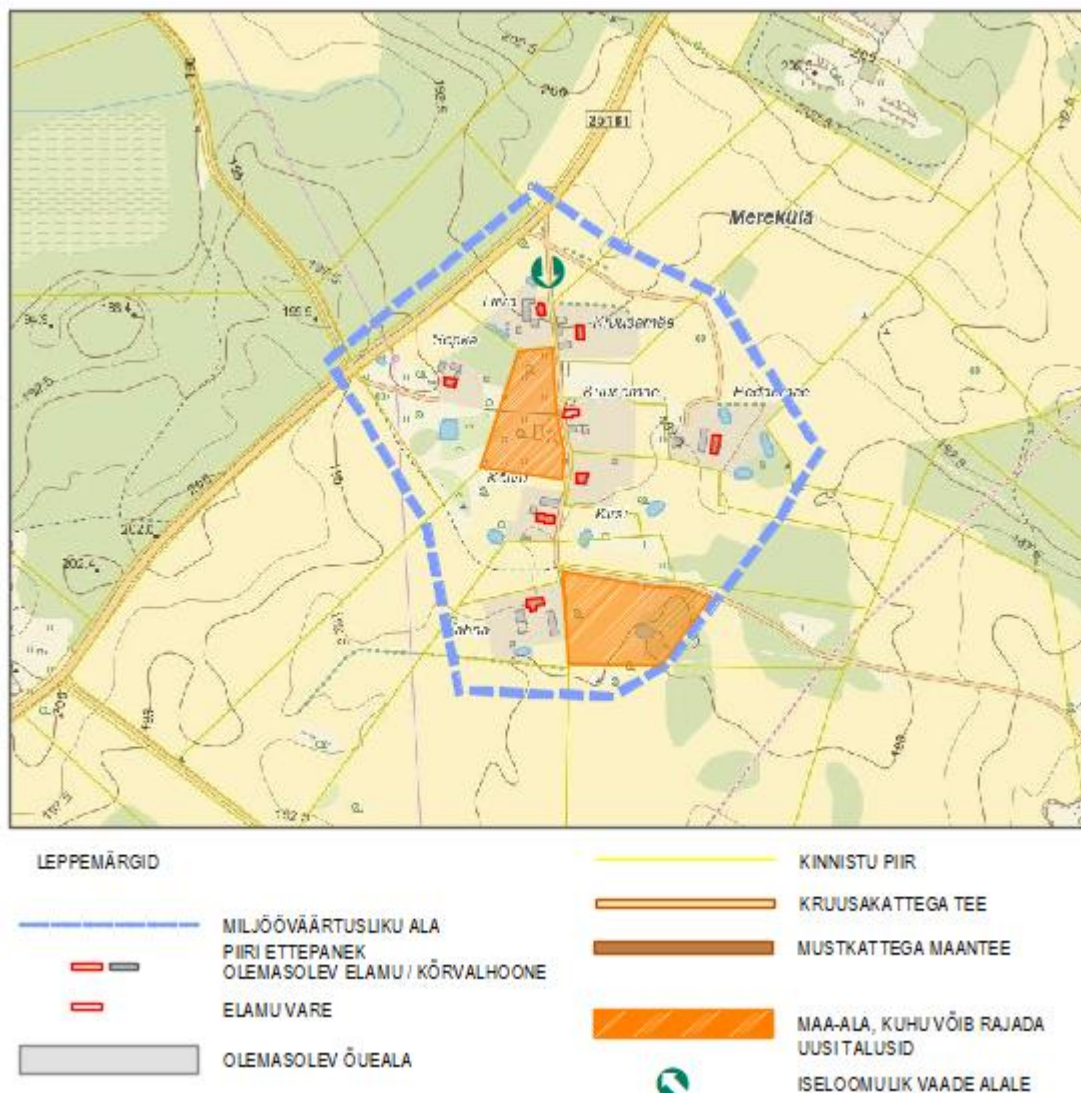
6.9.2	MEREKÜLÄ miljööväärtuslik ala Koolina nulk
--------------	---

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Meremäe-Miikse teelt head vaadet külale ei avane, küla saab vaadelda mööda kruusakattega külavaheteed liikudes. Reljeef on tasane, kinnistutel kõrgeid kuuski ja lehtpuid, samuti vanu viljapuuaeda.
Küla tüüp	tänavküla
Hoonestatud kinnistud alal	Sopka (46002:002:0163); Liiva (46002:002:0690); Kõivu (46002:002:0700); Kruusamäe (46002:002:0120); Kuusemäe (46002:002:0771); Pedakmäe (46002:002:0218); Kirsi (73201:001:0707); Pähna (46002:002:0940)
Hoonestuse paiknemine alal	Hoonestus paikneb ühtlase rütmiga külatänavaa ääres, kaks talukompleksi, Sopka ja Pedakmäe, kaugemal eraldi juurdepääsuga. On suletud taluõuesid, kusjuures elamu võib paikneda nii tänavaa ääres kui ka õue sügavuses. On paralleelselt asetsevate hoonetega talusid (Pedakmäe). Osal kinnistutest on elumaja põlengus hävinud.
Teed/tänavad	Ala piirneb Meremäe-Miikse mustkatttega kõrvalmaanteega. Küla läbib kruusakattega tupiktee.
Hoonete iseloom	Ristpalkehitud, elamud väljast vooderdatud rõhtlaudisega. Ühel juhul püstlaudis ka kõrvalhoonel. Kõrged viilkatused, katteks laast, eterniit või plekk.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1907 – Kõivu elamu ja kuur 1908 – Kõivu saun ja kõrvalhoone 1918 – Pedakmäe laut 1927 – Pedakmäe laut-küün 1929 – Pedakmäe elumaja

	1935 – Sopka elamu, kelder ja laut-kuur-küün 1962 – Kirsi elamu Hoonete seisund üldiselt rahuldav. On heas korras talusid.
Piirded	Mõnel juhul on säilinud kõrge plankaed väravaga. On madalamat lippaeda ja metallvõrkpiiret. Osa talusid on piireteta.
Haljastus, looduslik keskkond	Külale annavad vertikaalse mõõtme tänavaäärsed põlispuud. Hooldamata, elaniketa taludes (põlenud) vohab võsa. Mitmetes taludes vanad viljapuuaiad. Enamikul kinnistutel hoonete taga väikesed tiigid.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Muinsuskaitsealised kitsendused alal ega selle lähiümbruses pole

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.9.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Tihe ja ühtlane majapidamiste paiknemine kahel pool külatänavaid
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega kinniseid või poolkinniseid õuesid
- Põhiliselt eelmise sajandi esimesest poolest ja keskelt pärit viilkatustega hoonestus moodustab ansambli
- Põhiliselt külatänavaga äärde jääv kõrghaljastus põlispuude näol ja vanad viljapuuaiad
- Üksikute algupäraste hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räästa- ja hoone nurkade lahendused
- Tore külasildiga viit külla sissesõidul Meremäe-Miikse teel

6.9.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on vaadeldav mööda külatänavat liikudes.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada. Tervikliku struktuuri huvides on oluline põlenud talukohad taastada.
- Olemasolev kõrghaljastus põlispuude näol on küla oluline osa.

Külatee ja külatänav

- Säilitada ja hoida korras väljakujunenud olemasolevad külatänavad.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsipe.
- Põlenud taluhoonete asemele uute kavandamisel järgida esialgset taluõue mudelit.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi ületada hoone põhimahu.
- Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitus jms.
- Keskkonda sobimatud olemasolevad juurdeehitised² näha ette perspektiivselt rekonstrueerida või lammutada.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale³ nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Avatäited puidust, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.

- Avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust on võimalik näha ette olemasolevate põlenud talude maadele ning Pähna talu vastu üle külatee. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m².
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsippe nagu hoonete arv ja paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestus peaks olema orienteeritud külateele.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Lagunenud või puuduvad piirete osad korrastada ja vajadusel asendada.
- Oluline on taastada tänaväärsed kõrged plankaiad ja -väravad.
- Piirdeaedade ja väravate uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänaväärses imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külla sobivad puitlipp- või plankpiirdeaiaid, ka roigasaiaid.
- Säilitada väljakujunenud haljastustraditsioon, kus taluõuedes või nende lähikümbruses kasvavad üksikud suured põlispuud. Vajadusel asendada vanad või ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Vältida võõrpuuliike.

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale

² keskkonda sobimatu olemasolev juurdeehitis – sobimatud proportsioonid, vale materjali- ja värvikasutus või vale paigutus tänav ja olemasoleva hoonestuse suhte.

³ kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külates on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknaid on valmistatud puidust ja puitraamidega

Küla vaateid

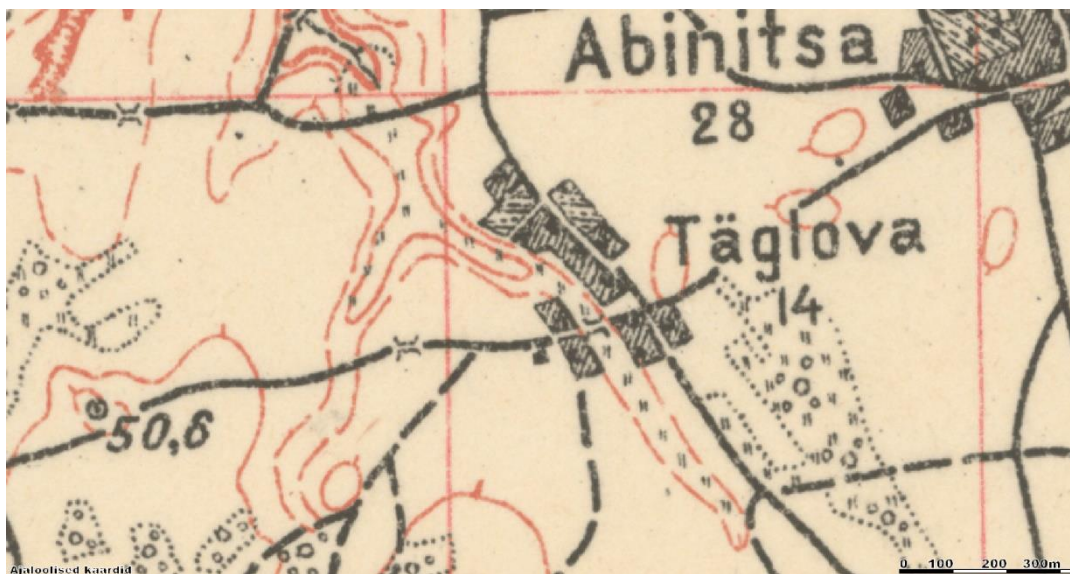
Fotod: Maie Kais

6.10 TÄÄGLOVA KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

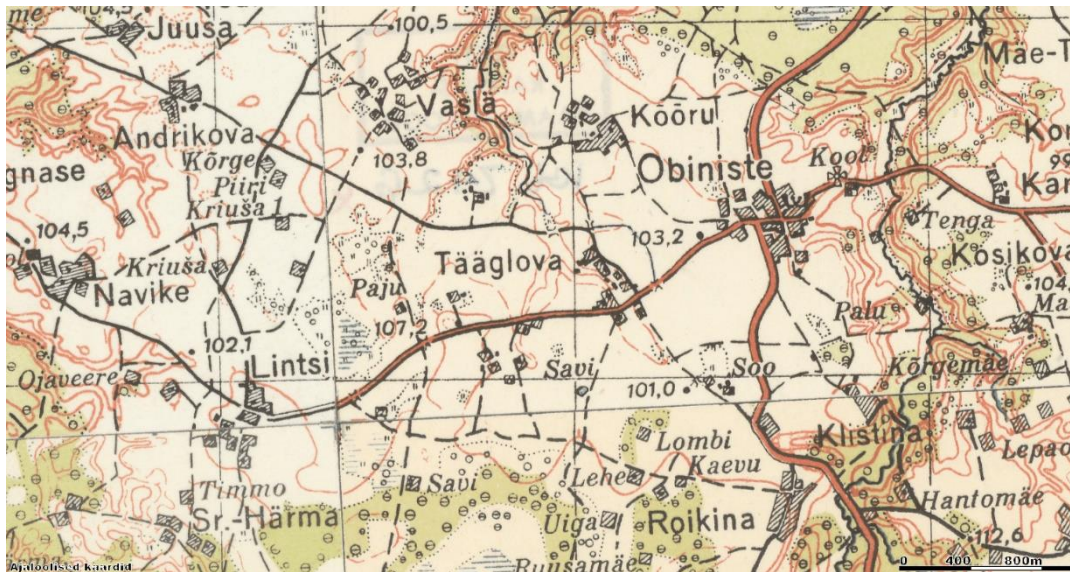

6.10.1 ASUSTUSE AJALOOST kogumiku Setomaa 2 andmetel

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht
Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht. 1788. aasta Taeluva kirikuraamatus on kiriku ja koguduse alla kuuluva külana ära toodud ka Tääglova küla.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

väljavõtte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.10.2	TÄÄGLOVA miljööväärtuslik ala Mokroluga nulk
--------	---

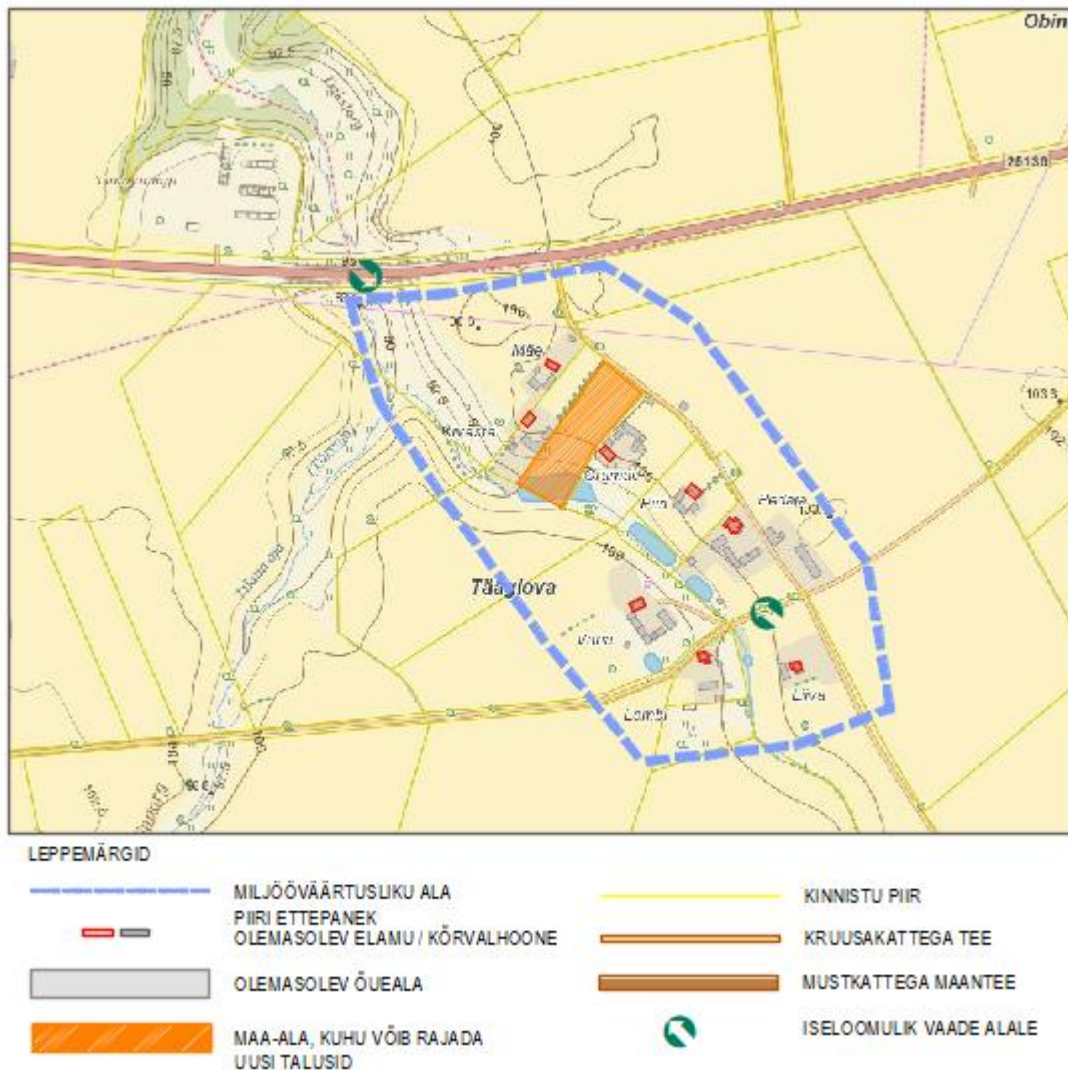
HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Alale avaneb vaade Kääpa-Obinitša-Võmmorski-Petseri maanteelt. Küla läbib Klõmmõoja, mille põhja jäävad tiigid. Hoonestus paikneb oja nõlvadel.
Küla tüüp	ridaküla
Hoonestatud kinnistud alal	Mäe (46001:001:1741); Kiveste (46001:001:0281); hoonestamata Suure-Marinka (46001:001:0054); Orumäe (46001:001:1060); Piiri (46001:001:0515); Pedaja (46001:001:1201); Liiva (46001:001:0611); Väike-Lombi (46001:001:0781); Lombi (46001:001:0851); Vaha (46001:001:1931)
Hoonestuse paiknemine alal	Korras hoitud tüüpilised seto talud paiknevad korrapärases reas külatee ja oru vahel. Taludel reeglina eraldiseisev elamu ja rohkem kui üks kõrvalhoone. Kõrvalhooned kas kokku ehitatud või moodustavad nurkipidi kokku paigutatult suletud õueala. Väikesed saunad paiknevad eraldiseisvatena oja kaldal.
Teed/tänavad	Küla hoonestus paikneb Tääglova-Kattai tee ääres ja sellega ristuva Obinitša-Tääglova-Lindsi tee ääres
Hoonete iseloom	Elamud ühe- või poolteisekorruselised palkhooned, enamasti kaetud laudisega ja värvitud. Kõrvalhooned palkidest, silikaadist, esineb ka savist seintega. Kõik hooned on sobiva viilkatusega, katusekattematerjaliks plekk või eterniit. Aknad on sisemise jaotusega.
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1900 – Mäe elamu, saun ja küün-laut-kuur, Liiva elamu ja abihoone, Orumäe abihoone

	1920 – Mäe ait ja kuur, Pedaja laut 1925 – Kiveste laut 1928 – Pedaja rehealune-ait 1930 – Pedaja elamu 1935 – Vaha elamu, küün, ait-puukuur ja küün-varjualune-laut 1937 – Kiveste ait, küün ja tall 1938 – Orumäe ait, laut-saun ja küün 1957 – Lombi laut ja ait-küün-kuur 1958 – Orumäe elamu, Lombi elamu 1959 – Kiveste elamu Talud heas korras ja hooldatud.
Piirded	Kuna talud ei paikne väga tihedalt, puuduvad enamikul juhtudel piirded. Kui on, siis madal lippaet või hõre horisontaalne laud. Ühel juhul madal kiviaed.
Haljastus, looduslik keskkond	Küla on hästi vaadeldav, kuna tihe kõrghaljastus puudub. On üksikud suured okas- või lehtpuud talude juures. Oja nõlv on puhas, üksikute puudetukkadega. Tervikuna jätab küla hoolitsetud mulje.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Muinsuskaitsealised kitsendused alal ega selle lähiümbruses pole

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000)

vt ka LISA 1: kaardid

6.10.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Ühtlane korrastatud majapidamiste paiknemine külatänaval ääres
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega kinniseid või poolkinniseid õuesid
- Heakorrastatud Klõmmõja kaldad saunade, tiikide ja üksikute puudegruppidega
- Hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räasta- ja hoone nurkade lahendused
- Pedaja talu saviseintega kõrvalhoone
- Tore külasildiga viit külla sissesõidul Kääpa-Obinitsa-Võmmorski-Petseri maanteel ning külakiik

6.10.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on vaadeldav mööda külatänavaid liikudes.
- Küla struktuur tuleb olemasoleval kujul ja olemasoleva tihedusega säilitada. Tervikliku struktuuri huvides oleks hea Kiveste ja Orumäe kinnistute vahele jääv tühi krunt hoonestada.
- Külale on iseloomulik olemasolev kõrghaljastus üksikute puudegruppide näol.

Külatee ja külatänav

- Säilitada ja hoida korras väljakujunenud olemasolevad külatänavad.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Rekonstrueerimisel järgida algseid hoone kujundusprintsippe.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi reeglina ületada hoone põhimahtu.
- Säilitada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregaatide (näiteks soojustuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Rekonstrueerimisel avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust on võimalik näha ette tühjalt seisvale krundile Kiveste ja Orumäe talude vahel. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m²
- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsippe nagu hoonete paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastokraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiaid ja väravad

- Tääglova külas on talude paiknemine suhteliselt hõre ning puudub vajadus piirete järele.
- Külas olemasolevad piirded on sobivad.
- Piirdeaedade ja väravate paigaldamisel või uuendamisel jälgida traditsioonilist materjali (puit) ja ehitusviisi, mitte kasutada tänava ääres imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Säilitada väljakujunenud haljastustava, uute puude-põõsaste istutamisel vältida võõrpuuliike.

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale.

² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukSED ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

6.11 TSEREPI KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.11.1 ASUSTUSE AJALOOST *kogumiku Setomaa 2 andmetel*

Hilisrauaaeg (1000/1050-1225) – asulakoht

Keskaeg ja segaduste aeg (13. sajandi algus – 17. sajandi algus) – asulakoht

Uusaeg (17. sajandi algus – 1914) – asulakoht. 1638. aasta Kagu-Eesti adramaarevisjonis tuuakse Tserepi järv piirijärvena välja, 1681-1684. aastail on Rootsi Vastseliina piirkonna kaardile kantud ka Tserepi järv.

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

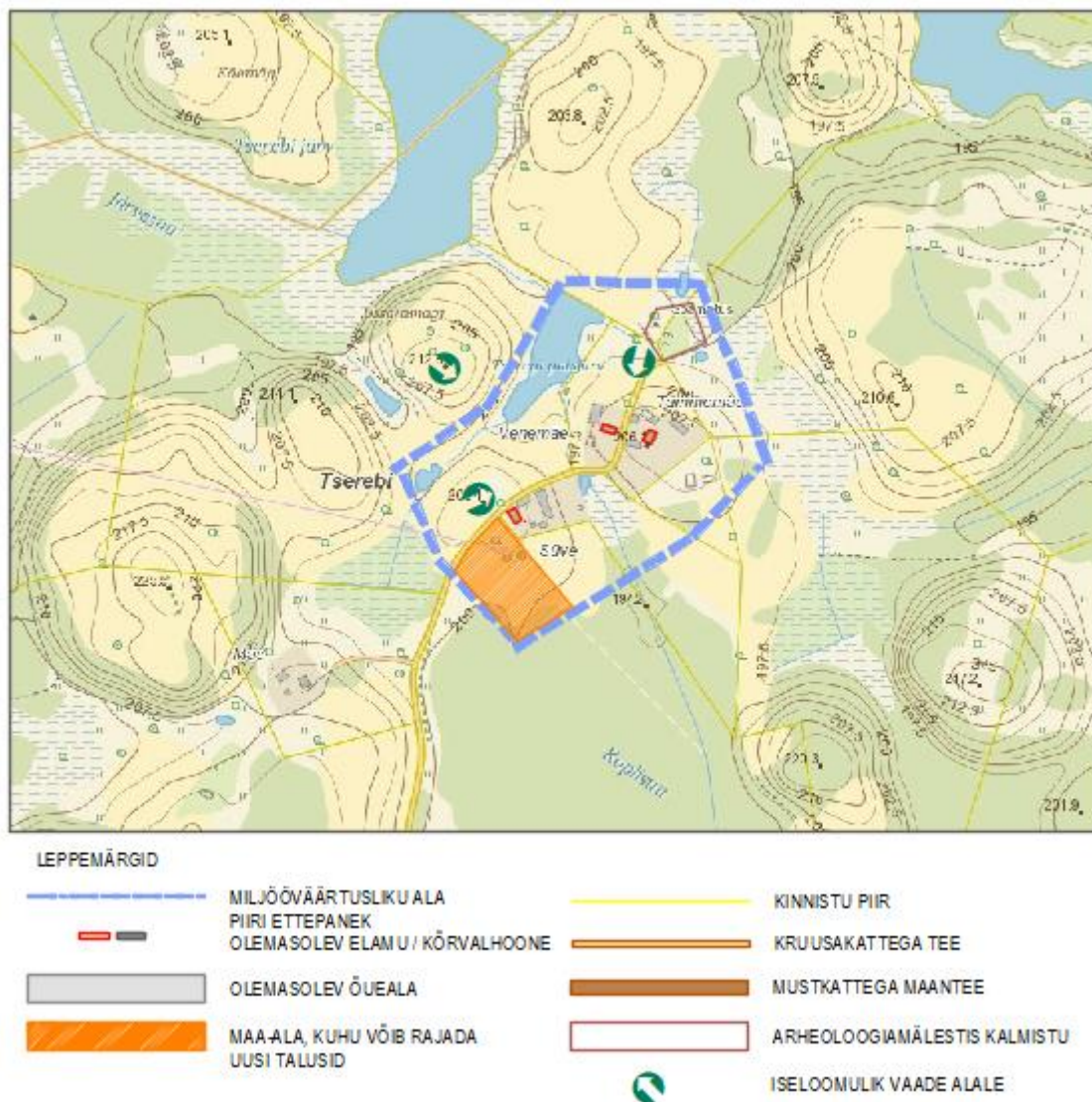
Väljavõte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.11.2	TSEREBI miljööväärtuslik ala Luhamaa nulk
---------------	--

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Küla paikneb maaliliste kuplite vahel. Vaade külale avaneb külla sisse sõites tänavalt (Määsi-Tserebi tee), mis lõpeb tupikuga Eesti-Vene piiri lähedal. Head vaated avanevad samuti küla lähiümbruse kuplitelt (näiteks Ussaiaamägi).
Küla tüüp	Tänavküla (kääbusküla)
Hoonestatud kinnistud alal	Süve (46801:002:0025); Tammemäe (46801:002:0008); Venemäe (46801:001:0303)
Hoonestuse paiknemine alal	Kinnistutel elamu koos 2-4 kõrvalhoonega. Vähemalt üks kõrvalhoone elamust mahult suurem. Nii suletud seto taluõu (Süve, Tammemäe) kui ka vabama hoonestusega (Venemäe). Eraldiseisvana väike palkidest saun (Süve).
Teed/tänavad	Küla läbib tupikuga lõppev (Venemaa piir) Määsi-Tserebi kruusatee.
Hoonete iseloom	Hooned on ühekordsed kõrge viilkatusega reeglina palkehitised (esineb maakivist kõrvalhooneid). Elamud kaetud horisontaallaudisega, iseloomulik seto elamu nurgalahendus. Aknad püstjaotusega, ühel juhul vahetatud jaotuseta aknaplokkide vastu. Katusekatteks laineline eterniit (mõnel vanemal hoonel laast).
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1890 – Süve kõrvalhoone 1918 – Venemäe elamu, Tammemäe elamu, küün, kuur, saun, kaks aita, kelder 1948 – Süve saun 1950 – Süve elamu Hoonete seisund on erinev, elamud on rahuldavas seisus, mõned kõrvalhooned pooleldi lagunenud.

Piirded	Tänava ääres on puitlippidest püsttarad, va ühel juhul, kui kinnistu pole piiratud.
Haljastus, looduslik keskkond	Kinnistutel ja nende lähinaabruses on suuri põlispuid, kinnistu piiridel on osaliselt hekk. Kõrvalhoonete taga alla orgu tiigini ulatuv viljapuuad.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Alale jääb arheoloogiamälestis kalmistu (reg nr 13619)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000) vt ka LISA 1: kaardid

6.11.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Kuppelmaastik taludega kuplitel ja veesilmadega orgudes
- Maastikus maaliliselt looklev külatee
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega kinniseid või poolkinniseid õuesid
- Hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räästa- ja hoone nurkade lahendused
- Väikesed eraldiseisvad saunamajad tiikide ääres

- Põlispuud talude ümber ja õuedel, vanad viljapuuaiad

6.11.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on vaadeldav mööda külatänavaid liikudes
- Miljööväärtuslik ala on hästi nähtav Süve talu juurest külateelt alla orgu vaadates, vaated säilivad

Külatee ja külatänav

- Olemasolev küla läbiv tee säilib olemasoleval kujul

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Poollagunenud ehitised (näiteks Tammemäe talu maakivist kõrvalhoone) on soovitatav säilitada ja korrastada.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi reeglina ületada hoone põhimahtu.
- Säilitada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Rekonstrueerimisel avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda, materjalikasutus

- Uushoonestust on Tserebi külas võimalik näha ette tühjal seisvale krundile Süve talu kõrval. Uushoonestuse tekkimise eelduseks on maaomaniku soov uute kruntide moodustamiseks.
- Uute kruntide suuruseks näha ette minimaalselt 2000m².

- Uushoonestuse paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsiipe nagu hoonete paiknemine krundil, seto kinnise õue traditsioon.
- Uushoonestuse puhul on lubatud kaasaegsed arhitektuursed ja konstruktiivsed lahendused, ent arvestada tuleb üldiste näitajatega nagu sobiv maht, kõrgus, katusekalle ja materjalide valik.
- Avatäidete materjali valikul tuleb eelistada puitu, kuid on lubatud kasutada kvaliteetseid plastikraame. Vältida sisemise jaotuseta aknaraame ja peegelklaasi.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Piirete olemasolu on Tserebi küla hoonestuse oluline miljööväärtuslikkuse komponent.
- Külas olemasolevad piirded on sobivad, samuti võib kasutada plankaeda ja roigasaeda.
- Täna ääres mitte kasutada imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Säilitada väljakujunenud haljastustava, uute puude-põõsaste istutamisel vältida võõrpuuliike.

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale.

² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukseid ja aknaid on valmistatud puidust ja puitraamidega.

Küla vaateid

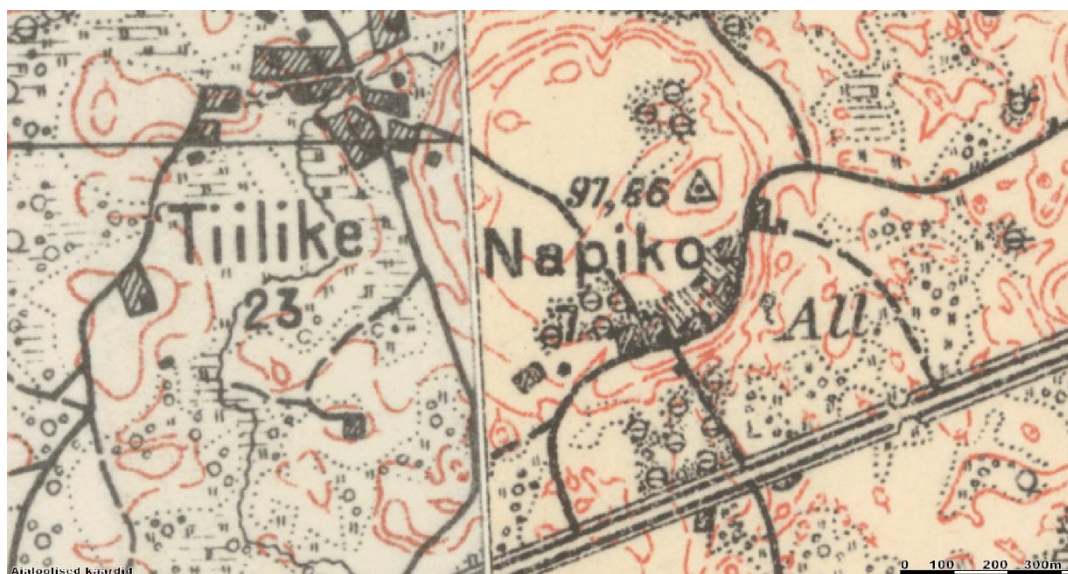

Fotod: Maie Kais

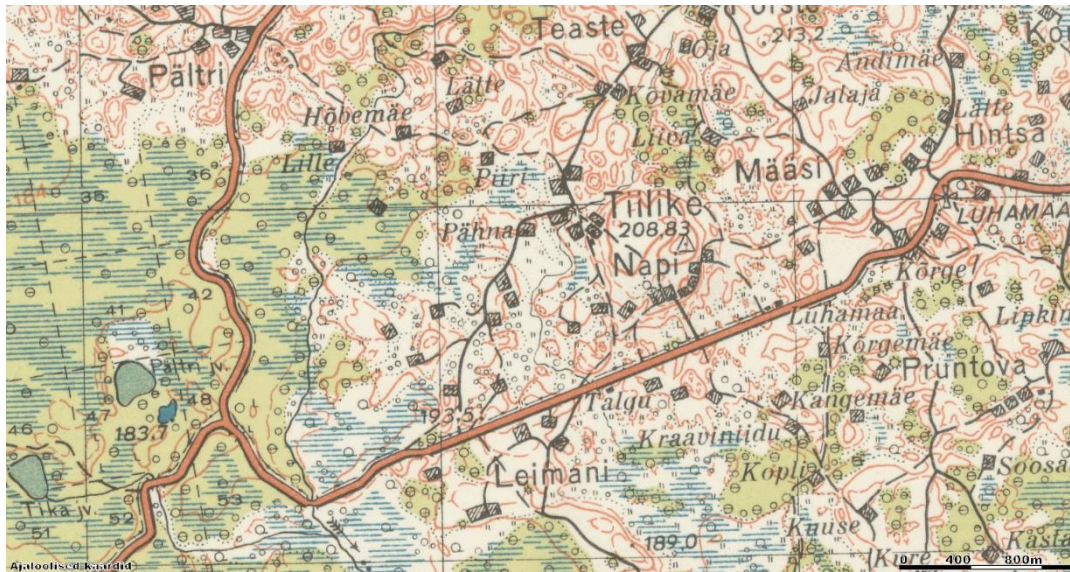
6.12 NAPI KÜLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ALA

6.12.1 VÄLJAVÕTTED AJALOOLISTEST KAARTIDEST

väljavõte Maa-ameti üheverstasest kaardist (1894-1922)

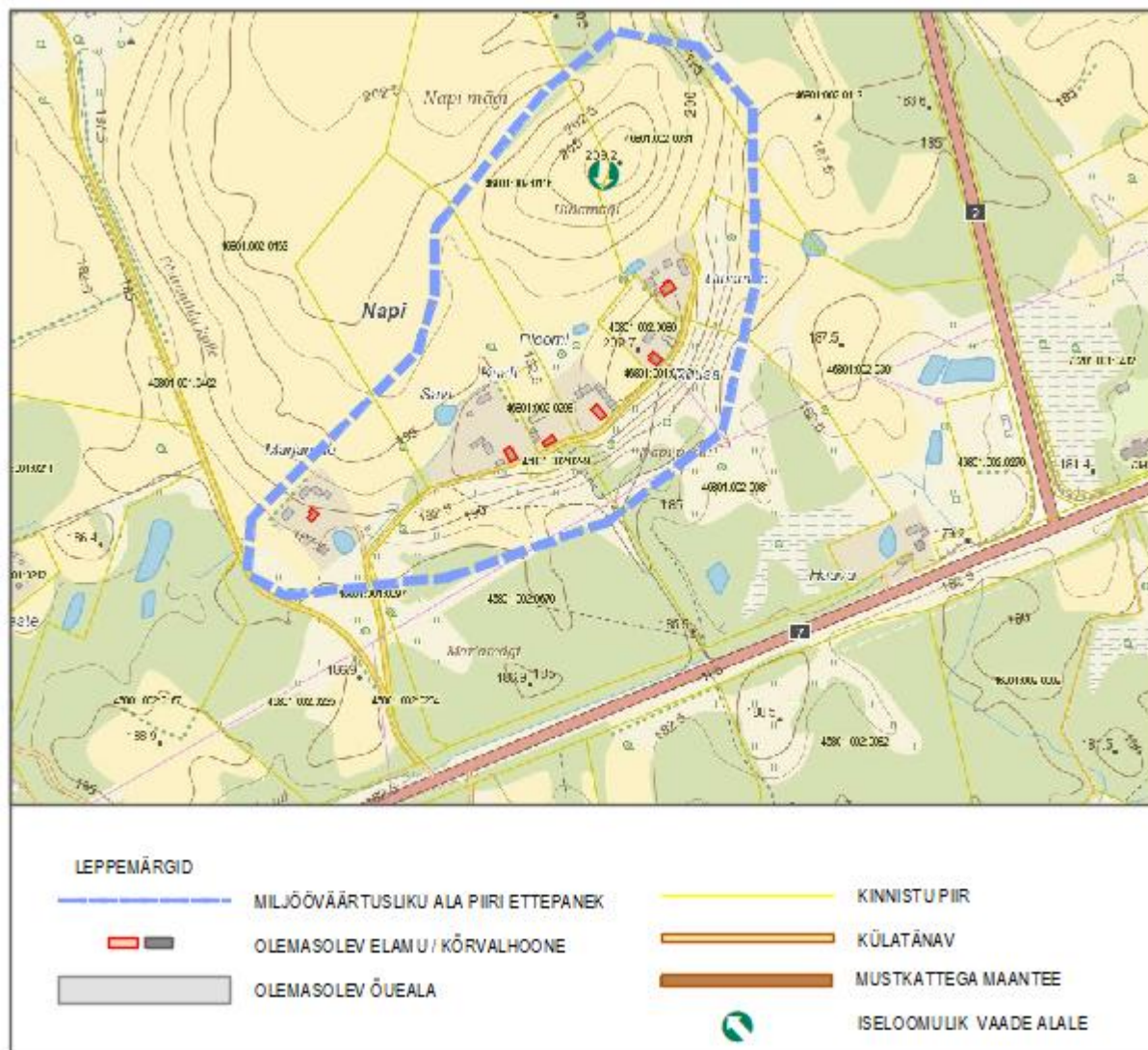
väljavõtte Maa-ameti 1935-39 aastate kaardist

6.12.2	NAPI miljööväärtuslik ala Luhamaa nulk
--------	---

HINNATAVAD ELEMENDID	ISELOOMUSTUS
Vaade alale/maastik	Napi küla hoonestus asub kõrgendikul Tallinn-Tartu-Luhamaa ja Riia-Pihkva teeristi naabruses. Vaade avaneb mööda külateed külla sisse sõites. Hoonestuse taga kuplid (Uibomägi, Napi mägi)
Küla tüüp	ridaküla
Hoonestatud kinnistud alal	Marjamäe(46801:002:0153); Kusti (46801:002:0298); Savi (46801:002:0630); Ploomi (46801:002:0116); Ruusa (46801:002:0080); Uibomäe (46801:002:0031)
Hoonestuse paiknemine alal	Talud paiknevad reas külatee ääres, hoonestus pole seto taludele iseloomulikult tihe. Elamu paigutus erinev, enamasti otsafassaadiga vastu tänavat. Elamu ümber reeglina enam kui üks kõrvalhoone.
Teed/tänavad	Kruusakattega külatänav (Marjamäe-Napi tee)
Hoonete iseloom	Hooned ca 45 ⁰ viil või poolkelpkatusega, palkkonstruktsioonis. Mõned elamud kaetud laudisega, ühel juhul elamut soojustatakse. Aknad enamasti puitraamidega, sisemise jaotusega. Katusekatteks eterniit või laast (säilinud ühel juhul).
Hoonestuse vanus (ehitisregistri andmed) ja seisund	1860 – Kusti elamu, laut-küün ja majandushoone 1900 – Savi rehealune, Ruusa ait-küün 1905 – Ruusa laut-küün 1918 -Savi elamu, Uibomäe elamu ja ait, Ploomi ait 1937 – Ruusa elamu 1954 – Ploomi elamu 1965 – Marjamäe elamu ja küün 1967 – Uibomäe saun Hooned reeglina hoolitsetud ja heas korras.

Piirded	Piirded puuduvad, ühel juhul hõre lippaied
Haljastus, looduslik keskkond	Talude taga vanad viljapuuaiad, talude ümber väga üksikud leht- või okaspuud. Kõrghaljastus paikneb üle külatee oru nõlval.
Kinnistute kujunemine	1919. aasta maareform; 1940. aasta maareform; 1944. aasta maareform; 1991. aasta omandireform
Kitsendused	Ala lähiümbrusesse jääb arheoloogiamälestis kalmistu (reg nr 13621)

MILJÖÖVÄÄRTUSLIKU ALA KAART (alus: Maa-ameti põhikaart M 1:5000) vt ka LISA 1: kaardid

6.12.3 MILJÖÖVÄÄRTUSLIKKUSE MOODUSTAVAD

- Talude ühtlane paiknemine mäenõlval ühel pool külateed
- Uibomägi ja sealt avanev vaade külale
- Talud moodustavad oma elamute ja kõrvalhoonetega poolkinniseid õuesid
- Hoonete arhitektuurne lahendus ning detailid nagu aknad, laudvoodri-, räasta- ja hoone nurkade lahendused

- Tiigid talude taga väikeses orus Uibomäe nõlva all
- Kaitsealune põlispuu Napi petäi

6.12.4 PLANEERIMIS- JA HOONESTAMISPÕHIMÕTTED JA SOOVITUSED

Ala vaadeldavus

- Küla on vaadeldav mööda külatänavaid liikudes, vaade säilib.
- Miljööväärtuslik ala on hästi nähtav Uibomäe nõlvalt alla orgu vaadates, vaade säilib.

Külatee ja külatänav

- Olemasolev küla läbiv ja tupikuga lõppev tee säilib olemasoleval kujul.

Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine ja juurdeehitamine

- Külamiljöö säilimise seisukohast on oluline väljakujunenud hoonestuse säilimine maksimaalselt ajalooliselt väljakujunenud viisil¹ (oluline on hoonete arv ja paiknemine krundil).
- Olemasolevat väärtuslikku hoonestust ilma tungiva vajaduseta mitte lammutada. Poollagunenud ehitised (näiteks Ruusa ja Kusti talu kõrvalhoone) on soovitatav säilitada ja korrastada.
- Juurdeehituste kavandamisel lähtuda olemasoleva hoone või analoogiliste naaberhoonete kujundusprintsipidest. Juurdeehituste maht ei tohi reeglina ületada hoone põhimahtu.
- Säilitada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid nagu akende ja uste kuju ja asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, räästa käsitus jms.
- Mitte paigaldada tänavapoolsetele fassaadidele tehnilisi agregate (näiteks soojuspumbad). Palkhoonete puhul on soovitatav nimetatud agregaadid paigaldada maapinnal ettevalmistatud alusele.
- Kõigi rekonstrueerimis- ja juurdeehitustööde tegemisel järgida Ehitusseadustiku sätteid.

Materjalikasutus rekonstrueerimisel ja juurdeehitamisel

- Kasutada naturaalseid ehitusmaterjale, võimalusel kohalikke traditsioonilisi looduslikke ehitusmaterjale² nagu põllukivi, puit, savi.
- Hoonete viimistlemisel kasutada puidu puhul naturaalseid, linaõlil põhinevaid värve või puidu immutusvahendeid, kivihoonete puhul lubikrohve ja –värve, katusekattematerjalina laast (või sindel), ka bituumensindel või laineline katuseplaat, sobivad ka sileplekk ja savikivi.
- Rekonstrueerimisel näha ette puidust avatäited, akende puhul näha ette alale iseloomulik ruudujaotus. Kasutada kirkast klaasi.
- Rekonstrueerimisel avatäidete piirdelauad, räästadetailid jm detailid soovitatavalt vastavalt alal olemasolevatele ajaloolistele detailidele.
- Puitkonstruktsioonis hoonete soojustamisel pikendada vastavalt räästast. Aknaplokid tuua hoone välisperimeetrile.
- Värvitoonid valida selliselt, et hoone mõjuks olemasolevas keskkonnas harmooniliselt (mitte kasutada kontrastseid ja liiga intensiivseid toone).

Uushoonestuse paigutamine olemasolevasse keskkonda

- Napi küla miljöölale uuringu raames uusi talukohti ette ei nähta.
- Olemasolevatel kinnistutel uute kõrvalhoonete paigutamisel järgida külas väljakujunenud hoonestusprintsipi nagu hoonestuse tihedus, hoonete arv ja paiknemine krundil, majapidamiste orientatsioon külatänaval suhtes.
- Hoonete arhitektuurne ja plaanilahendus peaks lähtuma ajaloolisest olemasolevast külaarhitektuurist. Järgida küla iseloomulikke elamute ja kõrvalhoonete katusekaldeid ja katuse kuju, hoonete kõrgusi, akende ja uste paigutust fassaadidel.
- Uushoonestuse kavandamisel lähtuda Ehitusseadustiku sätetest.

Haljastus, piirdeaiad ja väravad

- Piirded Napi küla taludel enamasti puuduvad.
- Talude paigutustihedus ei eelda tingimata piirdeid.
- Juhul, kui piire rajatakse, on soovitatav tänaval ääres mitte kasutada imiteerivaid sünteetilisi materjale (PVC).
- Külamiljöo seisukohast on vanad viljapuuaiad olulised, uute puude-põõsaste istutamisel vältida võõrpuuliike.
- Olemasolev kõrghaljastus paikneb üle külatee orunõlval ning säilib. Soovitatav on hooldusraidega avada vaateid alla orgu ja maanteele.

Küla vaateid

Fotod: Maie Kais

KASUTATUD MÕISTETE SELGITUSED:

¹ ajalooliselt väljakujunenud viisil – silmas on peetud kinnistutel paikneva hoonestuse asetust kinnise või poolsuletud seto õue printsiibil, kusjuures hoonete ehitusaeg võib olla ja tavaliselt ongi erinev; samuti elumajade orienteeritust tänavale.

² kohalikud traditsioonilised ehitusmaterjalid – seto külades on seinamaterjalina kasutusel olnud täispalk, mis elumajade (osaliselt ka abihoonete puhul) on kaetud horisontaal- või vertikaallaudisega, samuti kohalik savi ning põllukivi; katusekattematerjalina on kasutatud põhiliselt laastu (variandina ka sindelkatust); ukсед ja aknad on valmistatud puidust ja puitraamidega.